

Obywatel w postępowaniu cywilnym

Prawa i obowiązki

Małgorzata Pyrcak
Tomasz Sroka
Ewa Stańczyk
Grzegorz Szudy

Redakcja naukowa:
Tomasz Sroka

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Broszura została wydana w ramach projektu Ministerstwa Sprawiedliwości
„Ułatwianie dostępu do wymiaru sprawiedliwości”

„Prawa i obowiązki obywatela w sądzie i prokuraturze”

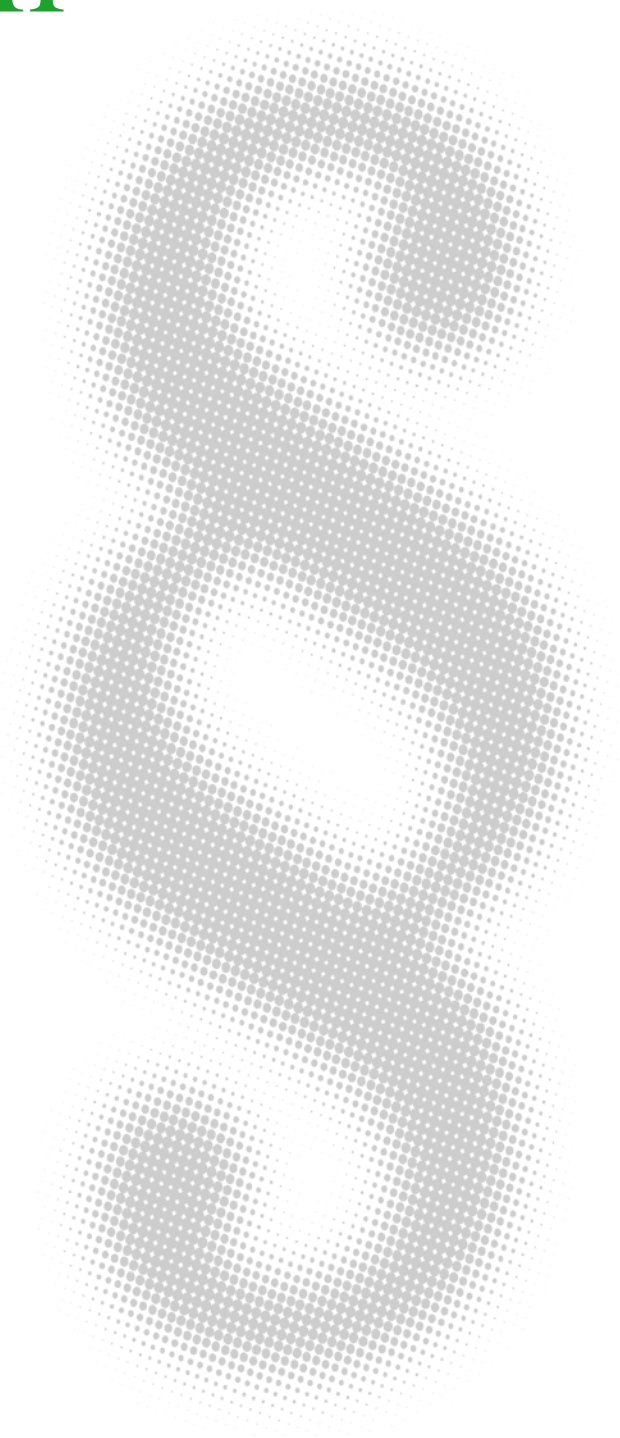
ISBN 978-83-929646-0-5 (całość serii wydawniczej)
978-83-929646-1-2 (cz. 1)

Publikacja bezpłatna

Projekt graficzny, DTP, druk i dystrybucja:
Pracownia C&C, www.pracowniacc.pl

Obywatel w postępowaniu cywilnym

Prawa i obowiązki

SPIS TREŚCI

I. UWAGI WSTĘPNE	5
II. STRUKTURA	9
1. SĄD	9
Co to jest sąd?	9
Co to są sądy powszechne i czym się zajmują?	9
Jakie są rodzaje sądów powszechnych?	9
Jaka jest struktura sądu?	9
Co to jest Sąd Najwyższy i czym się zajmuje?	10
Co to są sądy administracyjne i czym się zajmują?	11
Jakie są rodzaje sądów administracyjnych?	11
Co to są sądy wojskowe i czym się zajmują?	11
2. PROKURATURA	12
Co to jest prokuratura?	12
Jakie są jednostki organizacyjne prokuratury?	12
Czym zajmuje się prokuratura?	12
Kim jest Prokurator Generalny?	13
3. TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY	13
Co to jest Trybunał Konstytucyjny?	13
Co to jest skarga konstytucyjna i jakie są warunki jej wnoszenia?	13
4. EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA	13
Co to jest Europejski Trybunał Praw Człowieka?	13
Kiedy mogę zwrócić się o pomoc do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i w jaki sposób?	14
Jakie są warunki dopuszczalności wnoszenia skargi?	14
5. EUROPEJSKI TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI	15
Co to jest Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji?	15
Jakie znaczenie ma dla mnie działalność Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Pierwszej Instancji?	15
Jaka jest procedura składania skargi?	15
III. INFORMACJE OGÓLNE O POSTĘPOWANIU	16
IV. PRAWA OBYWATELA	17
1. PRAWO DO SĄDU	17
Czy w sprawach cywilnych mam możliwość dochodzenia swoich praw w sądzie?	17
Co to jest pozew i wniosek?	17
Czy w każdym przypadku mogę skierować sprawę cywilną do sądu?	17
Czy przed wniesieniem pozwu muszę podjąć jakieś inne czynności?	17
Jak powinien wyglądać pozew lub wniosek?	18
Co to jest wartość przedmiotu sporu?	19
W jakich przypadkach pozew lub wniosek wymaga szczególnej formy?	19
Co to jest pozew wzajemny i kiedy mogę go wnieść do sądu?	19
Do którego sądu powinienem skierować pozew lub wniosek – rejonowego czy okręgowego?	20
Skąd mam wiedzieć, który sąd jest właściwy miejscowo do rozpoznania mojej sprawy?	20
Czy każdy sędzia może orzekać w mojej sprawie?	22
Co zrobić, gdy sędzia sprawia wrażenie stronniczego?	22
Na kolejnych posiedzeniach moją sprawę prowadził zawsze inny sędzia – czy jest to dopuszczalne?	22

2.	PRAWO DO ROZPOZNANIA SPRAWY BEZ NIEUZASADNIONEJ ZWŁOKI	22
	Kiedy mogę uznać, że moja sprawa toczy się zbyt długo?	22
	Co mogę uczynić, gdy moja sprawa toczy się zbyt długo?	22
	Jak powinna wyglądać skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania?	23
	Czy skargę o stwierdzenie przewlekłości postępowania mogę składać kilka razy?	23
	Co mogę zrobić, jeśli w toku postępowania nie złożyłem skargi o stwierdzenie jego przewlekłości?	23
3.	PRAWO DO DWUINSTANCYJNEGO POSTĘPOWANIA	23
	Jakie orzeczenia w mojej sprawie może wydać sąd cywilny?	23
	Jakie najważniejsze środki zaskarżenia mi przysługują?	24
	Czy przed złożeniem środka odwoławczego powinienem podjąć jakieś działania?	24
	W jakich wypadkach mogę złożyć zażalenie na postanowienie lub zarządzenie?	24
	Co powinienem zamieścić w apelacji?	25
	Co powinienem zamieścić w zażaleniu?	25
	Jakie elementy powinien zawierać sprzeciw lub zarzuty od nakazu zapłaty?	25
	Jakie elementy powinien zawierać sprzeciw od wyroku zaocznego?	26
	Gdzie mam złożyć środek odwoławczy?	26
	Ile mam czasu na złożenie środka odwoławczego?	26
	Czy mam możliwość odwołania się od prawomocnego orzeczenia?	26
	W jakich sytuacjach mogę ubiegać się o wznowienie postępowania?	27
	Jak powinna wyglądać skarga o wznowienie postępowania?	28
4.	PRAWO DO JAWNEGO ROZPATRZENIA SPRAWY	28
	Czy każdy będzie mógł przysłuchiwać się mojej sprawie?	28
	Czy mogę brać udział w posiedzeniu niejawnym?	29
5.	PRAWO DO OBRONY	29
	W jaki sposób mogę bronić swoich interesów w postępowaniu cywilnym?	29
	Co mogę zrobić po doręczeniu mi przez sąd odpisu pozwu lub wniosku?	29
6.	PRAWO DO POMOCY W POSTĘPOWANIU	29
	Czy w postępowaniu wszystko muszę robić osobiście, czy mogę korzystać z czyjejś pomocy?	29
	Czy są sytuacje, w których muszę mieć pełnomocnika zawodowego?	30
	Czy i jak mogę żądać ustanowienia pełnomocnika zawodowego?	30
7.	PRAWO DOWODZENIA	30
	Czy i jak mam przedstawiać sądowi dowody na poparcie swoich twierdzeń?	30
	Jak powinien wyglądać wniosek dowodowy?	30
	Czy sąd musi uwzględnić mój wniosek dowodowy?	30
	Do kiedy mogę składać wnioski dowodowe?	31
8.	PRAWO DO INFORMACJI	31
	Czy w trakcie postępowania mogę zwrócić do akt celem sprawdzenia pewnych faktów, sporządzenia odpisów itd.?	31
	Czy sąd będzie mnie informował o różnych czynnościach w postępowaniu?	31
9.	PRAWO DO UGODOWEGO ZAKOŃCZENIA SPRAWY	31
	Czy w postępowaniu cywilnym istnieje możliwość ugodowego zakończenia sprawy?	31
	Co to jest postępowanie pojednawcze?	32
	Czy postępowanie pojednawcze jest dopuszczalne w każdej sprawie?	32
	Jak powinien wyglądać wniosek o zawezwanie do próby ugodowej?	32
	Czy muszę się stawić na posiedzenie pojednawcze?	33
	Co to jest mediacja?	33
	Jak wygląda mediacja?	33
	Czy ugoda zawarta przed mediatorem wymaga zatwierdzenia przez sąd?	33

10. PRAWO DO WYNAGRODZENIA NIEZGODNYCH Z PRAWEM DECYZJI SĄDU	34
Kiedy przysługuje mi odszkodowanie za niewłaściwą decyzję sądu?	34
W jaki sposób mogę uzyskać odszkodowanie za szkodę wynikłą z niewłaściwej decyzji sądu?	34
V. OBOWIĄZKI OBYWATELA	35
1. OBOWIĄZEK ODPOWIEDNIEGO ZACHOWANIA	35
Co mi grozi w razie nieodpowiedniego zachowania w sądzie?	35
2. OBOWIĄZEK MÓWIENIA PRAWDY.	35
Czy jako świadek muszę mówić prawdę i odpowiadać na wszystkie pytania sądu?	35
Czy jako stronie postępowania grozi mi odpowiedzialność karna za składanie fałszywych zeznań?	35
3. OBOWIĄZEK TERMINOWEGO DOKONYWANIA CZYNNOŚCI	36
O jakich najważniejszych terminach powinienem pamiętać?	36
Co zrobić w sytuacji, gdy termin upłynął?	36
4. OBOWIĄZEK STAWIENICTWA	37
Czy w trakcie postępowania muszę być obecny na każdej rozprawie i przy wszystkich czynnościach sądu?	37
Jakie mogą być skutki mojego niestawiennictwa w sądzie?	37
Co zrobić, jeżeli chciałem uczestniczyć w rozprawie, a nie mogłem z powodu okoliczności ode mnie niezależnych?	38
Czy jako świadek mam obowiązek stawiennictwa w sądzie?	38
5. OBOWIĄZEK DOSTARCZANIA DOWODÓW	38
Czy w postępowaniu cywilnym mam obowiązek dostarczania dowodów?	38
6. OBOWIĄZEK PONOSZENIA KOSZTÓW PROCESU	38
Kto ponosi koszty postępowania w postępowaniu procesowym?	38
Kto ponosi koszty postępowania w postępowaniu nieprocesowym?	39
Co to jest opłata i ile wynosi?	39
Co to jest opłata kancelaryjna i ile wynosi?	40
Czy są sytuacje, gdy nie muszę ponosić kosztów postępowania?	40
Co mam zrobić, jeśli nie stać mnie na ponoszenie kosztów postępowania?	40
Jak powinien wyglądać wniosek o zwolnienie od kosztów postępowania?	40
Czy zwolnienie od kosztów sądowych powoduje, że w przypadku przegranej nie będę musiał zwracać kosztów procesu przeciwnikowi?	41
Czy sąd może cofnąć zwolnienie od kosztów sądowych?	41
Co to jest zaliczka i jakie są konsekwencje jej nieuiszczenia?	41
7. OBOWIĄZEK WYKONANIA ORZECZEŃ SĄDU	41
Co mogę uczynić, jeśli osoba, która przegrała proces, nie chce wykonać orzeczenia sądu?	41
Co powinienem uczynić, aby wszcząć postępowanie egzekucyjne?	41
Jak powinien wyglądać wniosek o wszczęcie egzekucji?	41
Czy mogę jakoś bronić się przed niestusznie prowadzonym postępowaniem egzekucyjnym?	42
Jak powinien wyglądać pozew o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności?	42
VI. WZORY PISM PROCESOWYCH	43
VII. OBJAŚNIENIA SKRÓTÓW	52

UWAGI WSTĘPNE

Każdy obywatel, występując przed sądem, prokuratorem lub innym organem związanym z wymiarem sprawiedliwości, ma określone prawa i obowiązki, które można pogrupować w następujący sposób:

PRAWA OBYWATELA:

1. Prawo do sądu

Prawo do sądu, wynikające zarówno z Konstytucji RP (por. art. 45), jak i Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (por. art. 6), ma swoje dwa aspekty:

a) Prawo do drogi sądowej

Prawo do drogi sądowej oznacza, że każdemu obywatelowi zapewnia się dostęp do sądu. Dostęp do sądu oznacza, że masz prawo, aby każda sprawa o charakterze cywilnym mogła być rozstrzygnięta przez sąd, podobnie jak każde oskarżenie o popełnienie czynu zabronionego. Prawo do sądu oznacza również, że decyzje władz administracyjnych także mogą być poddawane kontroli sądowej. W związku z tym z jednej strony masz prawo, aby ostateczne orzeczenie w Twojej sprawie zostało wydane przez sąd, z drugiej uprawnienie do inicjowania w tym celu postępowania przed sądem.

b) Prawo do rozpatrzenia sprawy przez niezależny, niezawisły i właściwy sąd

Masz prawo, aby Twoja sprawa została rozpatrzona przez sąd, a zatem niezależny i niezawisły organ. Sąd zatem musi być odseparowany od innych organów państwowych, zaś sędziowie bezstronni i niezależni od innych instytucji. Prawo daje Ci gwarancję tego, aby Twoją sprawę rozpoznawał niezawisły i niezależny sąd – w razie uzasadnionej wątpliwości, co do bezstronności sędziego powinien on zostać wyłączonej od prowadzenia sprawy, również na Twój wniosek.

2. Prawo do rozpatrzenia sprawy bez zbędnej zwłoki

W Konstytucji RP zostało zapisane Twoje prawo do rozpatrzenia sprawy „bez nieuzasadnionej zwłoki” (por. art. 45 Konstytucji), zaś w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności prawo do rozpatrzenia sprawy „w rozsądnym terminie” (por. art. 6 EKPCz). Możesz i powinieneś bronić się przed zbytnią przewlekłością każdego postępowania.

3. Prawo do dwuinstancyjnego postępowania

Z Konstytucji RP jednoznacznie wynika, że „postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne” (art. 176 Konstytucji), zaś „każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji” (art. 78 Konstytucji). W związku z tym w każdym postępowaniu masz możliwość odwołania się od niekorzystnego z Twojego punktu widzenia orzeczenia i przeanalizowania Twojej sprawy jeszcze raz przez sąd odwoławczy.

Niemniej jednak, nie od każdego orzeczenia możesz się odwołać. Sama Konstytucja RP przewiduje, że prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji może być ograniczone wyjątkami przewidzianymi w ustawach (por. art. 78 Konstytucji). Generalnie od orzeczeń i decyzji merytorycznych rozstrzygających Twoją sprawę albo kończących postępowanie w sprawie zawsze będziesz mógł wnieść odwołanie. W toku postępowania wydawanych jest jednak szereg innych orzeczeń i decyzji, z których zaskarżyć będziesz mógł jedynie te, w stosunku do których ustawa przyznaje Ci taką możliwość.

4. Prawo do jawnego rozpatrzenia sprawy

Jawne rozpatrzenie sprawy zostało zagwarantowane Ci zarówno w Konstytucji RP (por. art. 45 ust. 1), jak i w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (por. art. 6). Jawność postępowania oznacza, że rozprawa sądowa jest ogólnie dostępna dla publiczności i co do zasady każdy ma prawo wstępu na salę sądową. Obecność publiczności podczas postępowania ma zapewnić społeczną kontrolę sposobu procedowania i prawidłowości orzeczeń wydawanych przez sąd.

Niemniej jednak, sama Konstytucja RP przewiduje, że jawność postępowania może być wyłączonej ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochronę życia prywatnego stron

lub inny ważny interes prywatny. Powinieneś wiedzieć, że pomimo wyłączenia jawności wyrok zawsze musi być ogłoszony publicznie (por. art. 45 ust. 2 Konstytucji).

5. Prawo do poszanowania wolności i godnego traktowania

Źródłem wszystkich Twoich praw i obowiązków jest godność człowieka. Jest ona przyrodzona, niezbywalna i nienaruszalna, a na państwie ciąży wręcz obowiązek ochrony godności ludzkiej (por. art. 30 Konstytucji). W związku z tym wszelkie działania podejmowane w toku postępowania względem Ciebie muszą uwzględniać i respektować Twoją godność.

Konstytucja RP jednoznacznie stanowi, że „nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nie-ludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych” (art. 40). Niemal identyczną regulację zawiera Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zgodnie z którą „nikt nie może być poddany torturom ani nie-ludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu” (art. 2). Zakaz ten ma charakter absolutny i nie mogą być stosowane żadne wyjątki w tym zakresie.

6. Prawo do obrony

Prawo do obrony to jedno z najważniejszych praw w toku postępowania. Jest ono gwarantowane zarówno przez Konstytucję RP (por. art. 42 ust. 2), jak i Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (por. art. 6). Prawo zapewnia Ci obronę zarówno w znaczeniu materialnym, jak i formalnym.

Prawo do obrony w znaczeniu materialnym oznacza, że masz prawo podejmowania w toku postępowania wszelkich czynności, których celem jest ochrona Twoich interesów (np. poprzez składanie stosownych wniosków dowodowych). Prawo do obrony w znaczeniu formalnym oznacza natomiast, że masz uprawnienie do korzystania z obrońcy, zarówno z wyboru, jak i z urzędu.

7. Prawo do pomocy w postępowaniu

Prawo do pomocy w postępowaniu jest jednym z aspektów gwarantowanego Ci w Konstytucji RP prawa do obrony (por. art. 42 ust. 2). W toku

postępowania masz bowiem możliwość korzystania z pomocy profesjonalnego prawnika, i to nie tylko z wyboru, ale także z urzędu. W Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności wprost bowiem zostało zapisane, że oskarżony ma prawo, „jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony – do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości” (art. 6 ust. 3 EKPCz).

8. Prawo dowodzenia

Prawo dowodzenia to kolejny ważny aspekt prawa do obrony. Wynika z niego, że masz uprawnienie do zgłaszania wniosków dowodowych oraz podejmowania wszelkich innych czynności, które mają na celu wykazanie okoliczności uzasadniających ochronę Twoich interesów (por. art. 42 ust. 2 Konstytucji).

9. Prawo do informacji

Prawo do informacji jest ważnym aspektem prawa do jawnego rozpatrzenia sprawy, z którego wynika m.in., że postępowanie ma być jawne dla Ciebie jako strony. W związku z tym przysługuje Ci uprawnienie do przeglądania akt sprawy oraz bycia informowanym o decyzjach zapadających w Twojej sprawie na niejawnych posiedzeniach. Jawność dla stron oznacza także, że masz prawo brać udział we wszystkich czynnościach podejmowanych przez organy prowadzące postępowanie, w związku z tym masz prawo otrzymywać informacje o terminach i miejscach przeprowadzanych czynności.

10. Prawo do ugodowego zakończenia sporu

Prawo daje w pewnych sytuacjach możliwość zawarcia kompromisu, ugody pomiędzy stronami postępowania, skutkiem której jest możliwość wcześniejszego zakończenia sprawy lub uzyskania przez osobę zawierającą ugodę określonych korzyści.

11. Prawo wynagrodzenia niewłaściwych decyzji

Z Konstytucji RP jednoznacznie wynika, że „każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej” (art. 77 Konstytucji). Działaniem organu władzy publicznej może być również wydanie określonego orzeczenia przez sąd. Jeżeli zostanie ustalone, że orzeczenie zostało wydane niezgodnie z prawem, a Tobie z tego tytułu została wyrządzona szkoda, masz prawo do żądania od państwa stosownego odszkodowania.

OBOWIĄZKI OBYWATELA:

1. Obowiązek odpowiedniego zachowania

W sądzie musi zostać zachowana powaga oraz odpowiedni szacunek dla sędziego z racji wykonywanego przez niego urzędu, co stanowi warunek skutecznego i właściwego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. W związku z tym od uczestników i stron postępowania wymagane jest odpowiednie zachowanie. Każdy, kto zwraca się do sądu, powinien wstać; podobnie należy postąpić, gdy sąd zwraca się do danej osoby. Zakazane są zachowania nie tylko naruszające powagę sądu, ale także spokój i porządek czynności procesowych. Za naruszenie powagi sądu są przewidziane określone sankcje.

2. Obowiązek mówienia prawdy

Dla wydania sprawiedliwego orzeczenia konieczne jest, aby osoby dostarczające sądowi lub innym organom informacje potrzebne do rozstrzygnięcia sprawy przedstawiały okoliczności zgodnie z prawdą i rzeczywistym przebiegiem wydarzeń. W tym celu na większość uczestników postępowania nałożony jest obowiązek mówienia prawdy, zaś składanie fałszywych zeznań jest przestępstwem zagrożonym karą pozbawienia wolności do lat 3 [por. art. 233 k.k.].

3. Obowiązek terminowego dokonywania czynności

Dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania i rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie konieczne jest ustalenie ram czasowych, w których strony postępowania mogą dokonywać określonych czynności. W związku z tym dopuszczalność szeregu czynności dokonywanych przez strony postępowania jest ograniczona określonym terminem. Szczególne znaczenie w tym zakresie mają terminy do wniesienia środków zaskarżenia. Dokonanie określonej czynności po upływie przewidzianego prawem terminu powoduje, że czynność ta będzie nieskuteczna.

	1	2	3	4	5
7	8	9	10	11	12
14	15	16	17	18	19
21	22	23	24	25	26
28	29	30			

4. Obowiązek stawiennictwa

Podjęcie przez organ prowadzący postępowanie właściwej decyzji niejednokrotnie wymaga osobistej stycności ze stronami postępowania lub innymi osobami. W związku z tym organ też może wezwać każdego do osobistego stawiennictwa, zaś niezastosowanie się do wezwania jest obwarowane określonymi sankcjami.

5. Obowiązek dostarczania dowodów

Dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy konieczne jest niekiedy nałożenie na strony obowiązku dostarczenia określonych dowodów.

6. Obowiązek ponoszenia kosztów

Postępowanie przed sądem generuje określone koszty, które muszą zostać poniesione albo przez państwo, albo przez strony postępowania. Panuje generalna zasada, że koszty obciążają tę stronę postępowania, która przegrywa postępowanie albo której odwołanie do sądu okazało się niezasadne.

7. Obowiązek wykonania orzeczenia

Prawo do drogi sądowej oznacza, że Twoja sprawa powinna być ostatecznie rozstrzygnięta przez sąd. Wiąże się z tym automatycznie obowiązek wykonania prawomocnego orzeczenia sądu i zastosowania się do zawartych w nim poleceń. Ustawy przewidują określone środki prawne, które mają zagwarantować, że orzeczenia sądu będą respektowane i wykonane przez osoby, do których się odnoszą.

W opracowaniu przedstawimy szczegółowo, w jaki sposób wskazane powyżej prawa i obowiązki są realizowane w toku niniejszego postępowania. Przedstawione zostaną również podstawowe informacje na temat organów wymiaru sprawiedliwości, z którymi możesz się zetknąć. Na końcu broszury znajdziesz najważniejsze wzory pism procesowych.

STRUKTURA

1. SĄD

Co to jest sąd?

Pojęcie to ma wiele znaczeń. W niniejszym opracowaniu pod pojęciem sądu powinieneś rozumieć niezawisły organ państwowy, którego celem i zadaniem jest sprawowanie wymiaru sprawiedliwości (czyli rozstrzyganie sporów i konfliktów prawnych).

Wymiar sprawiedliwości w Polsce sprawują następujące sądy:

- sądy powszechne;
- sądy administracyjne;
- Sąd Najwyższy;
- sądy wojskowe (por. art. 175 Konstytucji).

Co to są sądy powszechne i czym się zajmują?

Sądami powszechnymi są sądy, które sprawują wymiar sprawiedliwości w sprawach nienależących do właściwości sądów administracyjnych, wojskowych oraz Sądu Najwyższego (por. art. 177 Konstytucji). W większości przypadków zatem realizacja zagwarantowanych Ci przez prawo uprawnień i obowiązków będzie miała miejsce właśnie przed sądami powszechnymi.

Jakie są rodzaje sądów powszechnych?

Wśród sądów powszechnych wyróżniamy: sądy rejonowe, sądy okręgowe i sądy apelacyjne.

Sąd rejonowy jest powołany do rozpoznawania większości spraw, z wyjątkiem zastrzeżonych dla pozostałych sądów. Tego rodzaju sąd prowadzi największą liczbę postępowań. Co do zasady właściwość sądu rejonowego – a więc jego kompetencja do orzekania w sprawie, z którą Ty w jakiś sposób możesz być związany – rozciąga się na obszar jednej lub kilku gmin. Sąd rejonowy jest co do zasady sądem pierwszej instancji.

Sąd okręgowy to sąd, dla którego zastrzeżone zostało orzekanie w sprawach poważniejszych, wymagających dla prawidłowego ich rozpatrzenia większego doświadczenia sędziów. Jego właściwość obejmuje obszar działania kilku sądów rejonowych. To, jakie sprawy będą podlegać rozstrzygnięciu tego sądu, określają poszczególne przepisy ustaw. Sąd okręgowy może być sądem zarówno pierwszej, jak i drugiej instancji.

Sąd apelacyjny to co do zasady sąd drugiej instancji. Jego właściwość obejmuje obszar działania minimum dwóch sądów okręgowych, a zasiadanie w nim zastrzeżone jest dla sędziów o szczególnie wysokim stopniu wiedzy i dużym doświadczeniu w zakresie orzekania.

Jaka jest struktura sądu?

Każdy sąd powszechny dzieli się na wydziały, które zajmują się rozpoznawaniem spraw z zakresu danej dziedziny prawa.

1) Wydziały sądu rejonowego:

- cywilny (sprawy z zakresu prawa cywilnego);
- karny (sprawy z zakresu prawa karnego, prawa wykroczeń);
- rodzinny i nieletnich (sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, dotyczące demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, dotyczące leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych, należące do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw);
- pracy (sprawy z zakresu prawa pracy, w szczególności: o ustalenie istnienia stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia i o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy, a także sprawy dotyczące kar porządkowych i świadectwa pracy oraz roszczenia z tym związane);
- ubezpieczeń społecznych (sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, w szczególności: o zasiłek chorobowy, wyrównawczy, opiekuńczy, macierzyński, porodowy, pogrzebowy, rodzinny oraz o dodatki do zasiłku rodzinnego, o świadczenia rehabilitacyjne, o odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy w gospo-

darstwie rolnym, wypadku w drodze do pracy lub z pracy, wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, o ustalenie niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności, o świadczenia z tytułu funduszu alimentacyjnego).

Wydziały pracy i ubezpieczeń społecznych mogą być połączone w jeden wydział.

- ksiąg wieczystych (sprawy z zakresu postępowania wieczystoksięgowego);
- gospodarczy (por. art. 12 § 1 u.s.p.).

Szczególnego rodzaju wydziałem sądu rejonowego jest wydział grodzki (sąd grodzki). Sąd grodzki rozpoznaje sprawy o wykroczenia w pierwszej instancji, o wykroczenia skarbowe oraz o przestępstwa skarbowe, z wyjątkiem spraw podlegających rozpoznaniu w postępowaniu zwyczajnym, o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, o przestępstwa podlegające rozpoznawaniu w postępowaniu przyspieszonym, o pozostałe przestępstwa podlegające rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, sprawy cywilne podlegające rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym oraz dotyczące depozytów sądowych i przepadku rzeczy. Wydziały grodzkie nie zostały utworzone we wszystkich sądach rejonowych – w razie ich braku sprawy należące do ich właściwości rozpoznają wydziały karny lub cywilny, w zależności od rodzaju sprawy (por. art. 13 § 1 i § 2 u.s.p.).

2) Wydziały sądu okręgowego:

- cywilny (rozpoznawane w pierwszej instancji sprawy cywilne i rodzinne oraz rozpoznawane w drugiej instancji sprawy cywilne i sprawy należące do właściwości sądów rodzinnych, z wyjątkiem spraw przeciwko nieletnim o popełnienie czynu karalnego, jeżeli wobec nieletniego zastosowano środek poprawczy lub gdy środek odwoławczy zawiera wniosek o orzeczenie środka poprawczego);
- karny (sprawy z zakresu prawa karnego w pierwszej i drugiej instancji, sprawy dotyczące zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych w pierwszej instancji oraz sprawy rozpoznawane w drugiej instancji przeciwko nieletnim o popełnienie czynu karalnego, jeżeli wobec nieletniego zastosowano środek poprawczy lub gdy środek odwoławczy zawiera wniosek o orzeczenie środka poprawczego);
- penitencjarny i nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń karnych (sprawy penitencjarne i nadzoru nad sądowym postępowaniem wykonawczym w sprawach z zakresu prawa karnego);
- pracy (sprawy z zakresu prawa pracy niezastrzeżone do wyłącznej właściwości sądu rejonowego);
- ubezpieczeń społecznych (sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych niezastrzeżone do wyłącznej właściwości sądu rejonowego);

Wydziały pracy i ubezpieczeń społecznych mogą być połączone w jeden wydział.

- gospodarczy, inaczej sąd gospodarczy (sprawy gospodarcze) (por. art. 16 § 1 u.s.p.).

Szczególnego rodzaju wydziały posiada Sąd Okręgowy w Warszawie. Są to odrębne jednostki do spraw:

- z zakresu ochrony konkurencji, regulacji energetyki, telekomunikacji i transportu kolejowego – sąd ochrony konkurencji i konsumentów;
- rejestrowych powierzonych temu sądowi na podstawie odrębnych przepisów;
- z zakresu ochrony wspólnotowych znaków towarowych i wspólnotowych wzorów przemysłowych – sąd wspólnotowych znaków towarowych i wzorów przemysłowych (por. art. 16 § 5 u.s.p.).

3) Wydziały sądu apelacyjnego:

- cywilny (rozpoznawane w drugiej instancji, o ile w pierwszej orzekł sąd okręgowy, sprawy z zakresu prawa cywilnego, gospodarczego oraz rodzinnego i opiekuńczego);
- karny (rozpoznawane w drugiej instancji, o ile w pierwszej orzekł sąd okręgowy, sprawy z zakresu prawa karnego oraz sprawy zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych);
- pracy i ubezpieczeń społecznych (rozpoznawane w drugiej instancji, o ile w pierwszej orzekł sąd okręgowy, sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych) (art. 18 § 1 u.s.p.).

Co to jest Sąd Najwyższy i czym się zajmuje?

Sąd Najwyższy zajmuje szczytowe miejsce w strukturze polskiego sądownictwa. Zasiadać w nim mogą jedynie sędziowie o największym stopniu doświadczenia oraz najwyższym poziomie wiedzy prawnej. Jest to niezbędne w celu prawidłowego realizowania poszczególnych kompetencji, które zostały mu przyznane. Spośród nich dla Ciebie, jako obywatela, posiadającego szereg praw i obowiązków w postępowaniu sądowym, najważniejsze znaczenie mają:

- rozpoznawanie kasacji i środków odwoławczych – przykładowo: w postępowaniu karnym – kasacji od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji, która kończy dane postępowanie (por. art. 519 k.p.k.) oraz w postępowaniu cywilnym – skargi kasacyjnej od prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania kończących dane postępowanie (por. art. 398¹ § 1 k.p.c.); ze względu na powagę rozpatrywanych spraw, co do zasady nie możesz samodzielnie realizować przed Sądem Najwyższym swoich uprawnień – w tym zakresie musisz skorzystać z profesjonalnej pomocy prawnej, np. radcy prawnego lub adwokata (por. art. 526 § 2 k.p.k., art. 87¹ § 1 k.p.c.);
- rozpoznawanie protestów wyborczych – każdy wyborca ma prawo wnieść taki protest do Sądu Najwyższego, jeżeli doszło do naruszenia przepisów ustaw regulujących przebieg wyborów do Sejmu, Senatu lub Parlamentu Europejskiego albo na urząd Prezydenta RP, bądź referendum ogólnokrajowych lub konstytucyjnego, w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą (w przypadku wyborów na urząd Prezydenta RP w terminie 3 dni) (por. art. 79 ust. 1 Ordynacji do Sejmu RP i Senatu RP, art. 73 ustawy o wyborze Prezydenta RP, art. 136 Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego, art. 34 ustawy o referendum ogólnokrajowym, art. 1 ust. 1 pkt 1a, 2, 2a u.S.N.).

Sąd Najwyższy
Pl. Krasińskich 2/4/6
00-951 Warszawa 41

Co to są sądy administracyjne i czym się zajmują?

Sądami administracyjnymi są sądy, których zadaniem jest sprawowanie kontroli nad działalnością administracji publicznej (por. art. 3 § 1 p.s.a.). Z Twojego punktu widzenia najważniejsze znaczenie ma orzekanie przez te sądy w wyniku wniesienia skargi na:

- decyzje administracyjne;
- niektóre postanowienia wydane w postępowaniu administracyjnym, egzekucyjnym i zabezpieczającym w administracji;
- inne akty lub czynności z zakresu administracji publicznej dotyczące uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa;
- pisemne interpretacje przepisów prawa podatkowego wydawane w indywidualnych sprawach;
- akty prawa miejscowego;
- inne niż prawo miejscowe akty organów jednostek samorządu terytorialnego i ich związków;
- akty nadzoru nad działalnością organów jednostek samorządu terytorialnego;
- bezczynność organów administracji publicznej (por. art. 3 § 2 p.s.a.).

Jakie są rodzaje sądów administracyjnych?

Wśród sądów administracyjnych wyróżniamy wojewódzkie sądy administracyjne i Naczelny Sąd Administracyjny.

Wojewódzkie sądy administracyjne rozpoznają w pierwszej instancji wszystkie sprawy sądowoadministracyjne, z wyjątkiem pewnej kategorii spraw zastrzeżonych dla Naczelnego Sądu Administracyjnego; tworzone są dla jednego lub dla kilku województw.

Naczelny Sąd Administracyjny m.in. rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń wojewódzkich sądów administracyjnych.

Co to są sądy wojskowe i czym się zajmują?

Sądy wojskowe to sądy szczególne, które sprawują wymiar sprawiedliwości w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w sprawach karnych w zakresie przewidzianym w ustawach oraz orzekają w innych

sprawach, jeżeli zostały one przekazane do ich właściwości odrębnymi ustawami. W niektórych wypadkach sądy wojskowe sprawują wymiar sprawiedliwości w stosunku do osób nienależących do Sił Zbrojnych (por. art. 1 p.s.w.).

Wśród sądów wojskowych wyróżniamy: wojskowe sądy garnizonowe i wojskowe sądy okręgowe. Pewne kompetencje w zakresie spraw należących do właściwości sądów wojskowych ma Sąd Najwyższy.

2. PROKURATURA

Co to jest prokuratura?

Prokuraturę tworzą: Prokurator Generalny oraz podlegli mu prokuratorzy, w tym prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (por. art. 1 § 1 u.p.). Zadaniem prokuratury jest strzeżenie praworządności oraz czuwanie nad ściganiem przestępstw (por. art. 2 u.p.)

Prokuratura Generalna

ul. Barska 28/30

02-315 Warszawa

Jakie są jednostki organizacyjne prokuratury?

Powszechnymi jednostkami organizacyjnymi prokuratury są prokuratury: rejonowe, okręgowe i apelacyjne oraz Prokuratura Generalna (por. art. 17 ust. 1 u.p.).

Prokuratura rejonowa to jednostka tworzona co do zasady dla obszaru właściwości przynajmniej jednej gminy (por. art. 17 ust. 3, ust. 4 u.p.).

Prokuratura okręgowa to jednostka tworzona dla obszaru właściwości co najmniej dwóch prokuratur rejonowych (por. art. 17 ust. 2c, ust. 4 u.p.).

Prokuratura apelacyjna to jednostka tworzona dla obszaru właściwości co najmniej dwóch prokuratur okręgowych (por. art. 17 ust. 2b, ust. 4 u.p.).

Prokuratura Generalna zapewnia obsługę Prokuratora Generalnego. Do podstawowych zadań Prokuratury Generalnej należy również zapewnienie udziału prokuratora w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym, Sądem Najwyższym i Naczelnym Sądem Administracyjnym, sprawowanie nadzoru instancyjnego i służbowego nad postępowaniami prowadzonymi w prokuraturach apelacyjnych i koordynacja nadzoru służbowego nad postępowaniem przygotowawczym prowadzonym przez pozostałe jednostki organizacyjne prokuratury, prowadzenie wizytacji prokuratur apelacyjnych oraz wykonywanie czynności w zakresie obrotu prawnego z zagranicą (por. art. 17 ust. 1, ust. 2 u.p.).

Czym zajmuje się prokuratura?

Poszczególne zadania prokuratury realizowane są przez prokuratorów w postępowaniu: karnym, cywilnym, administracyjnym oraz sądoadministracyjnym.

W postępowaniu karnym działania prokuratora mają na celu wykrycie przestępstw oraz doprowadzenie do tego, aby osoba, która je popełniła, poniosła za nie stosowną karę. Cel ten osiągnąć jest przez:

- prowadzenie i nadzorowanie postępowania przygotowawczego;
- udział w postępowaniu sądowym, w szczególności w roli oskarżyciela publicznego;
- koordynowanie działalności w zakresie ścigania przestępstw, prowadzonej przez inne organy państwowe (np. policja);
- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością wykonania postanowień, np. o tymczasowym aresztowaniu (por. art. 3 ust. 1 pkt 1, 4, 7 u.p.).

W postępowaniu cywilnym prokurator może wytaczać powództwo w każdej sprawie cywilnej, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu sądowym, jeżeli według jego oceny wymaga tego ochrona praworządności, interesu społecznego lub praw obywateli. W sprawach niemajątkowych z zakresu prawa rodzinnego prokurator może wytaczać powództwa tylko w ściśle określonych przez prawo wypadkach (por. art. 7 k.p.c.).

W postępowaniu przed sądami administracyjnymi prokurator może zaskarżyć do sądu niezgodne z prawem decyzje administracyjne, a także wziąć udział w postępowaniu sądowym w sprawach zgodności z prawem takich decyzji (por. art. 3 ust. 1 pkt 6 p.s.a.).

Kim jest Prokurator Generalny?

Prokuraturą Generalną kieruje Prokurator Generalny, który jest prokuratorem przełożonym prokuratorów powszechnych i wojskowych jednostek organizacyjnych prokuratury oraz prokuratorów Instytutu Pamięi Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (por. art. 17 ust. 3 u.p.).

Szczególnym uprawnieniem Prokuratora Generalnego jest prawo do:

- wszczęcia postępowania kasacyjnego w drodze kasacji nadzwyczajnej – w przypadku postępowania karnego (por. art. 521 k.p.k.);
- wszczęcia postępowania kasacyjnego w drodze skargi kasacyjnej – w przypadku postępowania cywilnego (por. art. 398¹ § 1 k.p.c.).

3. TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

Co to jest Trybunał Konstytucyjny?

Trybunał Konstytucyjny to organ państwowy, który m.in. kontroluje zgodność ustaw i innych aktów, funkcjonujących w naszym systemie prawnym z Konstytucją RP, ustawami oraz umowami międzynarodowymi wiążącymi Polskę. Z Twojego punktu widzenia przejawem tej kontroli jest orzekanie w sprawach skarg konstytucyjnych (por. art. 188 pkt 5 Konstytucji).

Trybunał Konstytucyjny

Al. Szucha 12A

00-918 Warszawa

Co to jest skarga konstytucyjna i jakie są warunki jej wnoszenia?

Skarga konstytucyjna to podstawowy środek ochrony praw i wolności. Skargę tę może wnieść każdy (a więc nie tylko obywatel naszego państwa), czyje konstytucyjne prawa i wolności zostały naruszone w wyniku wydania ostatecznego rozstrzygnięcia przez sąd lub organ administracyjny. Skargę należy wnieść w terminie 3 miesięcy od dnia, w którym doręczono osobie skarżącej ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie. Co do zasady skarga konstytucyjna musi być sporządzona przez adwokata lub radcę prawnego. Jeżeli zatem Twoim zdaniem sprawa wymaga złożenia skargi konstytucyjnej, musisz skontaktować się z profesjonalnym prawnikiem (por. art. 46 ust. 1, art. 48 ust. 1 TKU, art. 79 Konstytucji).

Zadaniem Trybunału Konstytucyjnego podczas rozpoznawania skargi konstytucyjnej jest stwierdzenie, czy akt prawny, na podstawie którego wydano rozstrzygnięcie naruszające prawa i wolności konstytucyjne, jest zgodny z przepisami Konstytucji RP, ustawami oraz umowami międzynarodowymi. Orzeczenie braku takiej zgodności skutkuje możliwością wznowienia postępowania lub uchylecia ostatecznych rozstrzygnięć.

4. EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

Co to jest Europejski Trybunał Praw Człowieka?

Europejski Trybunał Praw Człowieka to przykład europejskiego sądu międzynarodowego. Został on utworzony na mocy Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, w celu zapewnienia przestrzegania zobowiązań dotyczących ochrony praw człowieka i obywatela wynikających z tejże Konwencji.

(Europejski Trybunał Praw Człowieka)

The Registrar

European Court of Human Rights

Council of Europe

F-67075 Strasbourg-Cedex

France

Kiedy mogę zwrócić się o pomoc do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i w jaki sposób?

Na podstawie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności każde państwo, które ją podpisało, w tym Polska, zobowiązało się do zapewnienia każdemu człowiekowi określonych w Konwencji praw i wolności, wśród których wymienić trzeba: prawo do życia, prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, prawo do rzetelnego procesu sądowego, prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, prawo do zawarcia małżeństwa, prawo do skutecznego środka odwoławczego, wolność myśli, sumienia i wyznania, wolność wyrażania

opinii, wolność zgromadzania się i stowarzyszania się, zakaz tortur, zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej, zakaz karania bez podstawy prawnej i zakaz dyskryminacji. Jeżeli uważasz, że choć jedno z powyższych praw zostało naruszone przez państwo, możesz wnieść do Trybunału skargę w tej sprawie (por. art. 2 – 14, 34 EKPCz).

Jakie są warunki dopuszczalności wnoszenia skargi?

Twoje prawo do wniesienia skargi do Trybunału zostało obwarowane koniecznością spełnienia następujących warunków:

- musisz uważać, że stałeś się ofiarą naruszenia przez państwo praw zawartych w Konwencji;
- wyczerpałeś wszystkie możliwe środki odwoławcze przewidziane przez prawo polskie, czyli przykładowo wniosteś:
  - I. w postępowaniu karnym – apelację od orzeczenia sądu I instancji i, jeżeli w danej sprawie przysługiwała, kasację do Sądu Najwyższego;
  - II. w postępowaniu cywilnym – apelację od orzeczenia sądu I instancji i, jeżeli w danej sprawie przysługuje, także skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego;
  - III. w postępowaniu sądownoadministracyjnym – skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego;
  - IV. w przypadku skargi na przewlekłość postępowania sądowego – skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki;
  - V. w niektórych wypadkach skargę konstytucyjną – gdy decyzja w Twojej sprawie była wydana w drodze bezpośredniego zastosowania przepisu niezgodnego z Konstytucją RP, a regulacje dotyczące tejże decyzji pozwalają na wznowienie postępowania lub uchylenie decyzji w rezultacie wyroku Trybunału Konstytucyjnego stwierdzającego taką niezgodność;
- musisz wnieść skargę w terminie 6 miesięcy od daty podjęcia przez właściwy sąd decyzji kończącej ostatecznie postępowanie w Twojej sprawie.

Dodatkowo, warto wiedzieć, że skarga do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka może być sporządzona w języku polskim. Elementem koniecznym jest Twój podpis oraz uzasadnienie skargi. Postaraj się także dołączyć możliwie wyczerpujący materiał dowodowy, który stanowiłby jej poparcie. Musisz także wiedzieć, że Trybunał nie rozpatruje skargi, która jest co do istoty identyczna ze skargą już przez niego rozpatrzoną (por. art. 34, 35 EKPCz, Decyzja Jabłoński v. Polska z 16 kwietnia 1998 r., skarga nr 33492/96, Decyzja Charzyński v. Polska z 1 marca 2005 r., skarga nr 15212/03).

5. EUROPEJSKI TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI

? Co to jest Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji?

Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji to sądy międzynarodowe, działające w ramach Unii Europejskiej, których zadaniem jest czuwanie nad poszanowaniem i odpowiednim stosowaniem prawa unijnego.

? Jakie znaczenie ma dla mnie działalność Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Pierwszej Instancji?

Jako osoba mieszkająca w Polsce, czyli kraju będącym członkiem Unii Europejskiej, masz prawo wnieść skargę:

- o stwierdzenie nieważności aktu prawnego, uchwalonego przez Parlament Europejski, Radę Unii Europejskiej, Komisję Europejską lub Europejski Bank Centralny, jeżeli jesteś bezpośrednio adresatem takiego aktu, oraz aktu prawnego, który mimo że nie jest do Ciebie zaadresowany dotyczy Cię bezpośrednio i indywidualnie. Pamiętaj, że musisz mieć interes prawny, żeby wnieść skargę, czyli w wyniku jej złożenia i stwierdzenia nieważności aktu prawnego możesz uzyskać jakąś korzyść. Skargę musisz wnieść w terminie 2 miesiące od daty opublikowania aktu lub dowiedzenia się o nim przez Ciebie (por. 230 TWE);
- na bezczynność instytucji unijnej (Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Unii Europejskiej, Europejski Bank Centralny) w sytuacji, gdy nie wydała aktu prawnego skierowanego do Ciebie, do wydania którego była zobowiązana; obowiązek wydania aktu prawnego musi być wystarczająco konkretny (musi być dokładnie wiadomo o wydanie jakiego aktu chodzi) oraz należy wskazać jego treść (co konkretnie w danym akcie miało być zawarte) (por. art. 232 TWE).

? Jaka jest procedura składania skargi?

Skargę na dany akt instytucji unijnej lub jego brak powinieneś skierować do Sądu Pierwszej Instancji. W skardze musisz zawrzeć następujące informacje:

- Twoje imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania,
- wskazanie instytucji, która według Ciebie dopuściła się naruszenia prawa wspólnotowego,
- przedmiot sporu oraz związane przedstawienie powołanych zarzutów,
- Twoje żądanie,
- wnioski dowodowe (por. art. 38 § 1 regulaminu ETS).

Jeżeli Trybunał Sprawiedliwości przyzna Ci rację w kwestii, której dotyczy złożona przez Ciebie skarga, orzeknie on o nieważności aktu, którego skarga dotyczy. Może także nałożyć na stronę oskarżoną obowiązek określonego działania, w tym także w uzasadnionych wypadkach – przyznania Ci odszkodowania (por. art. 230, 232, 288 TWE).

*Europejski Trybunał Sprawiedliwości
(Sąd Pierwszej Instancji)*

Court Of Justice

Of The European Communities

Palais de la Cour de Justice

blvd Konrad Adenauer

2925 Luxembourg

LUXEMBOURG

INFORMACJE OGÓLNE O POSTĘPOWANIU

Postępowanie cywilne dotyczy postępowania sądowego w sprawach z zakresu prawa cywilnego (np. sprawy dot. umów, odszkodowań), rodzinnego (sprawy małżeńskie, między rodzicami a dziećmi), opiekuńczego (kwestie opieki, kurateli), prawa pracy, ubezpieczeń społecznych oraz innych kategorii spraw, do których z mocy ustawy stosuje się regulacje dotyczące tego postępowania (np. sprawy z zakresu ochrony zdrowia psychicznego, dotyczące aktów stanu cywilnego) (por. art. 1 k.p.c.).

Postępowanie cywilne dzielimy na **procesowe** i **nieprocesowe**. Postępowanie procesowe jest podstawowym modelem postępowania cywilnego i co do zasady każda sprawa cywilna podlega rozpoznaniu w procesie, chyba że przepis szczególny kieruje wybrane sprawy do rozpoznania w postępowaniu nieprocesowym.

W postępowaniu procesowym rozpoznawane są przykładowo sprawy dotyczące wykonania umów, o odszkodowanie, o rozwód, o unieważnienie małżeństwa, o ustalenie ojcostwa, o ochronę prawa własności i innych praw rzeczowych,

z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Szczególnymi rodzajami postępowania procesowego są: postępowanie uproszczone, nakazowe i upominawcze.

W postępowaniu nieprocesowym rozpoznaje się przykładowo sprawy o uznanie za zmarłego, ubezwłasnowolnienie, dotyczące władzy rodzicielskiej, o przysposobienie, z zakresu opieki i kurateli, o stwierdzenie zasiedzenia, o zniesienie współwłasności, ustanowienie drogi koniecznej, stwierdzenie nabycia i dział spadku. Ważnym postępowaniem nieprocesowym jest ponadto postępowanie wieczystoksięgowe.

W postępowaniu procesowym możesz wziąć udział jako:

powód – osoba, która inicjuje postępowanie procesowe składając pozew;

pozwany – osoba, przeciwko której skierowane jest roszczenie powoda.

W postępowaniu nieprocesowym możesz wystąpić w roli:

wnioskodawcy – osoby, która inicjuje postępowanie składając wniosek;

uczestnika – osoby, której praw dotyczy wynik postępowania, a więc posiadającej interes prawny; uczestnikiem jest także sam wnioskodawca (por. art. 510 § 1 k.p.c.).

Ponadto w obu wymienionych wyżej formach postępowania cywilnego możesz wystąpić w charakterze **świadka**.

Przedstawione w niniejszym opracowaniu prawa i obowiązki obywatela w postępowaniu cywilnym co do zasady odnoszą się zarówno do powoda i pozwanego, jak i do wnioskodawcy i uczestnika. W przypadku różnicy zakresu przystępujących im praw i obowiązków zostały one omówione oddzielnie, z wyraźnym rozgraniczeniem w stosunku do poszczególnych ról w toku postępowania. Brak odniesienia do którejkolwiek z przedstawionych wyżej ról w toku postępowania oznacza zatem, że przedstawione niżej prawa i obowiązki dotyczą każdej z nich.

PRAWA OBYWATELA

1. PRAWO DO SĄDU

a) PRAWO DO DROGI SĄDOWEJ

POWÓD I WNIOSKODAWCA

Czy w sprawach cywilnych mam możliwość dochodzenia swoich praw w sądzie?

Oczywiście, że tak. Podstawową formą realizacji prawa do sądu jest możliwość wniesienia pozwu lub wniosku.

Co to jest pozew i wniosek?

Pozew jest to pismo rozpoczynające postępowanie cywilne procesowe, w którym zawierasz swoje żądania względem strony przeciwnej.

Przykład: Augustyn zawarł z sąsiadem umowę sprzedaży samochodu i przekazał mu pojazd. Sąsiad jednak nie chce zapłacić. W związku z tym Augustyn postanowił wnieść do sądu pozew o zapłatę za ległej sumy.

Odpowiednikiem pozwu w postępowaniu nieprocesowym jest **wniosek**.

Przykład: Augustyn wniósł do sądu wniosek o wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Z tego względu określany jest on mianem wnioskodawcy. Spadkodawca miał jednak, poza Augustynem, kilku innych krewnych. Będą oni, jako osoby zainteresowane, uczestnikami postępowania.

Czy w każdym przypadku mogę skierować sprawę cywilną do sądu?

Są sytuacje, w których prowadzenie postępowania cywilnego jest niedopuszczalne. W takim przypadku złożenie w sądzie pozwu lub wniosku spowoduje konieczność jego odrzucenia przez sąd.

Sąd odrzuci pozew lub wniosek, gdy:

- droga sądowa jest niedopuszczalna (np. gdy właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd administracyjny);
- sprawa o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami jest już w toku albo została prawomocnie osądzona (por. art. 199 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.);

Przykład: Augustyn wniósł do sądu pozew przeciw Bogumile o zwrot pożyczki. Okazało się jednak, że jest to już drugi jego pozew w tej sprawie. W związku z tym sąd odrzucił jego drugi pozew.

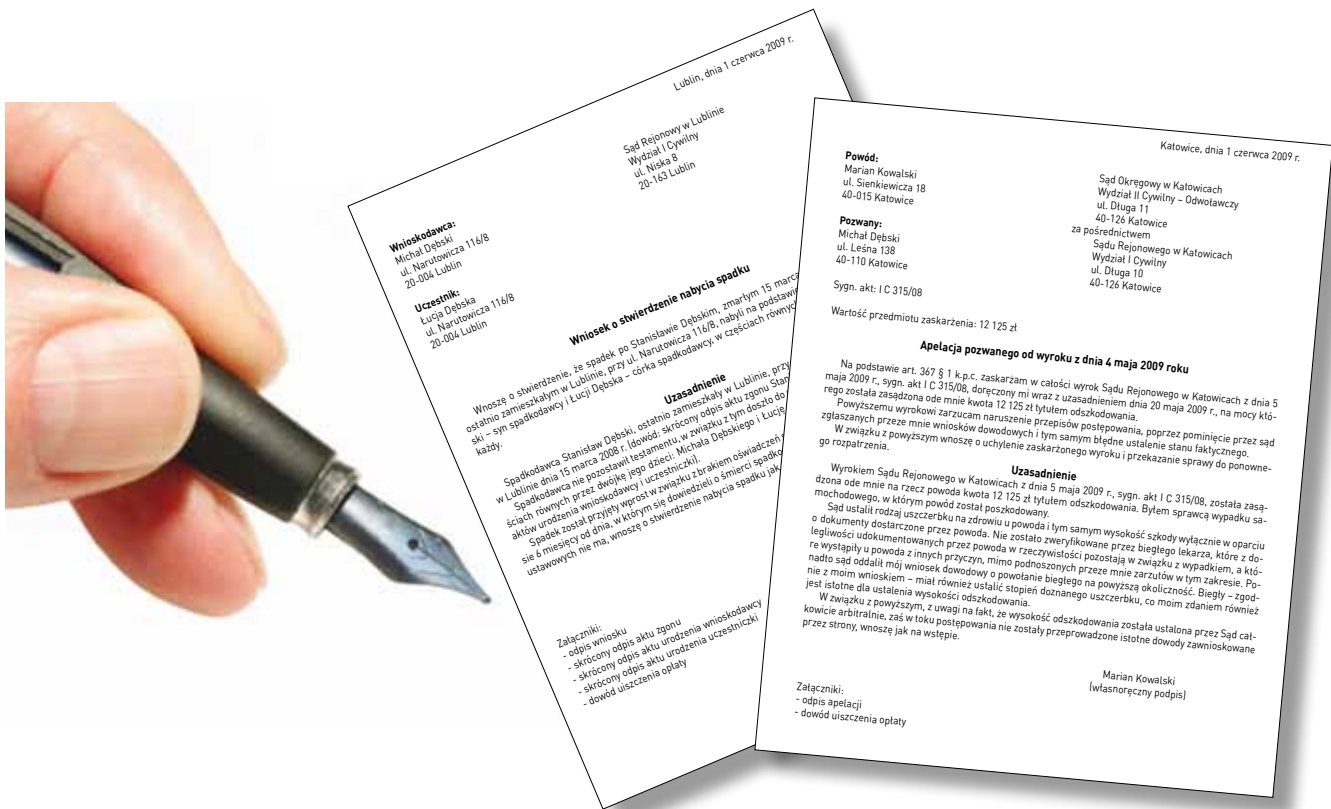
- jedna ze stron nie ma zdolności sądowej albo gdy powód nie ma zdolności procesowej (czyli np. jest osobą niepełnoletnią, a nie działa za niego przedstawiciel ustawowy), albo jeżeli w składzie organów jednostki organizacyjnej będącej powodem zachodzą braki uniemożliwiające jej działanie, zaś uchybienia te nie zostały uzupełnione (por. art. 199 § 1 pkt 3 i § 2 k.p.c.).

Przykład: Przy wniesieniu pozwu okazało się, że Czesław jest niepełnoletni, i nie może być reprezentowany przez rodziców, zaś wyznaczony dla niego kurator nie zgłosił udziału w sprawie.

Czy przed wniesieniem pozwu muszę podjąć jakieś inne czynności?

Pamiętaj, aby przed złożeniem pozwu w sądzie wezwać swojego przeciwnika do dobrowolnego spełnienia Twojego żądania, pod rygorem skierowania sprawy do sądu cywilnego. Jest to istotne, ponieważ gdy Twój przeciwnik uzna Twoje żądanie w sądzie, przy jednoczesnym braku wezwania go do spełnienia żądania przed wytoczeniem powództwa, sąd może uznać, że Twój przeciwnik nie dał powodu do wytoczenia sprawy i obciążyć Cię kosztami postępowania (por. art. 101 k.p.c.).

Przykład: Augustyn zawarł umowę pożyczki ze swoim kolegą z wojska. Kolega miał spłacić pożyczkę do 20 maja, czego nie uczynił. Augustyn po upływie terminu od razu skierował pozew do sądu. Po otrzymaniu odpisu pozwu kolega Augustyna, za namową adwokata, jeszcze przed terminem pierwszej rozprawy poinformował pisemnie sąd, że uznaje roszczenie Augustyna i przelał mu na konto kwotę pożyczki. W takim przypadku sąd obciąży Augustyna kosztami postępowania.

Jak powinien wyglądać pozew lub wniosek?

Zarówno pozew, jak i wniosek, musi składać się z:

- tytułu pisma (np. pozew o zapłatę, pozew o ustalenie nieważności umowy, wniosek o wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, wniosek o ubezwłasnowolnienie);
- Twoich danych jako powoda lub wnioskodawcy (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- danych Twojego przeciwnika – pozwanego lub – jeżeli jesteś wnioskodawcą – dane uczestników (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- oznaczenia sądu, do którego pismo wnosisz;
- dokładnego określenia żądania, a w sprawach o prawa majątkowe także oznaczenia wartości przedmiotu sporu (chyba że sprawa dotyczy oznaczonej kwoty pieniężnej);
- uzasadnienia, zawierającego przytoczenie faktów na poparcie żądania;
- Twojego podpisu, ewentualnie podpisu Twojego pełnomocnika;
- załączników (por. art. 126, 187, 511 k.p.c.).

Uwaga!!! Do sądu, poza egzemplarzem pisma w oryginale dla sądu, wnosimy tyle pism i załączników, ilu jest pozwanych lub uczestników. Oprócz tego wskazane jest sporządzenie przez Ciebie jeszcze jednej kopii dla siebie, aby otrzymać na niej potwierdzenie złożenia pisma (tzw. prezentatę) (por. art. 128 k.p.c.). Niepisaną zasadą jest wnoszenie dowodów z dokumentów do sądu w oryginale. Niemniej sądy cywilne są pod tym względem liberalne i często akceptują kopie, zaś oryginałów żądają jedynie do wglądu na rozprawie.

Dla skutecznego wniesienia pozwu lub wniosku konieczne jest ich opłacenie. Najlepiej, jeśli dowód uiszczenia opłaty dołączysz już do pozwu lub wniosku.

Musisz również wiedzieć, że w sprawach dotyczących prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, jeśli jesteś pracownikiem lub ubezpieczonym i działasz bez adwokata lub radcy prawnego, pozew możesz zgłosić również w sądzie ustnie do protokołu (por. art. 466 k.p.c.).

Zobacz wzór nr 1 – pozew
Zobacz wzór nr 2 – wniosek

Co to jest wartość przedmiotu sporu?

Wartość przedmiotu sporu jest to określona dla potrzeb postępowania cywilnego kwota pieniężna, stanowiąca roszczenie pieniężne powoda lub wartość prawa majątkowego będącego przedmiotem sporu (por. art. 19 k.p.c.). Wartość przedmiotu sporu nie obejmuje odsetek, pożytków i kosztów (por. art. 20 k.p.c.). W sprawach o prawo do świadczeń powtarzających się (np. alimenty, czynsz za najem lokalu, wynagrodzenie za pracę) wartość przedmiotu sporu stanowi co do zasady suma świadczeń za jeden rok, wyjątkowo za cały okres ich trwania, jeżeli jest on krótszy niż rok (por. art. 22 k.p.c.). Prawidłowe określenie wartości przedmiotu sporu ma istotne znaczenie dla wysokości opłaty, właściwości sądu (czy Twoją sprawę będzie rozpatrywał sąd rejonowy, czy też okręgowy) lub dopuszczalności środka odwoławczego (por. art. 126¹ k.p.c.).

W jakich przypadkach pozew lub wniosek wymaga szczególnej formy?

Są sytuacje, w których Twój pozew lub wniosek powinien być sporządzony na urzędowym formularzu, który możesz pobrać z sądu. Zastosowania urzędowego formularza wymagają sprawy:

- o roszczenia wynikające z umów o świadczenie usług pocztowych i telekomunikacyjnych, przewóz osób i bagażu w komunikacji masowej, dostarczanie energii elektrycznej, gazu i oleju opałowego, dostarczanie wody i odprowadzanie ścieków, wywóz nieczystości, dostarczanie energii cieplnej – jeżeli powód jest usługodawcą lub sprzedawcą (por. art. 187¹ k.p.c.);
- o roszczenia wynikające z umów, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przekracza 10 000 zł, a w sprawach o roszczenia wynikające z rękojmi, gwarancji jakości lub niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży konsumenckiej, jeżeli wartość przedmiotu umowy nie przekracza tej kwoty;
- o zapłatę czynszu najmu lokali mieszkalnych i opłat obciążających najemcę oraz opłat z tytułu korzystania z lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej bez względu na wartość przedmiotu sporu (por. art. 505¹ k.p.c.);
- o dokonanie wpisu w księdze wieczystej (por. art. 626² k.p.c.);
- o dokonanie wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym (por. art. 19 ust. 2 u.K.R.S.);
- o dokonanie wpisu w rejestrze zastawów (por. art. 39 ust. 2 u.z.r.).

Zastosowania urzędowego formularza wymaga w postępowaniu uproszczonym złożenie odpowiedzi na pozew, sprzeciwu od wyroku zaocznego, a także pisma zawierającego wnioski dowodowe, oraz sprzeciwu lub zarzutów od nakazu zapłaty, jeżeli pozew wniesiono na urzędowym formularzu (por. art. 493, 503, 505² k.p.c.).

POZWANY

Co to jest pozew wzajemny i kiedy mogę go wnieść do sądu?

Jako pozwany możesz realizować swoje prawo do sądu poprzez wniesienie powództwa wzajemnego. Powództwo wzajemne jest powództwem, które pozwany kieruje przeciwko powodowi w odpowiedzi na jego żądanie, zgłoszone w pozwie. Jest ono dopuszczalne wówczas, gdy pozostaje w związku z roszczeniem powoda (ze względu na okoliczności faktyczne obu spraw lub pewien związek prawny) lub nadaje się do potrącenia. Pozew wzajemny możesz zawrzeć w odpowiedzi na pozew, w sprzeciwie od wyroku zaocznego lub w osobnym piśmie, złożonym w sądzie nie później niż na pierwszej rozprawie (por. art. 204 k.p.c.).

Przykład: Augustyn wynajął mieszkanie. Umówił się z właścicielem, że przeprowadzi w mieszkaniu remont, a czynsz, który będzie płacił, będzie zmniejszony o koszty poniesione przez niego w czasie remontu. W związku z tym, że Augustyn nie płacił czynszu, właściciel mieszkania wniósł przeciwko niemu pozew o zapłatę czynszu, w którym nie uwzględnił jednak kosztów, które poniósł Augustyn remontując mieszkanie. W związku z tym Augustyn wniósł pozew wzajemny przeciwko właścicielowi o zwrot kosztów remontu.

Uwaga! Wniesienie pozwu wzajemnego nie jest jedynym właściwym sposobem działania w przedstawionej sytuacji.

b) PRAWO DO ROZPATRZENIA SPRAWY PRZEZ NIEZALEŻNY I NIEZAWISŁY SĄD

Do którego sądu powinienem skierować pozew lub wniosek – rejonowego czy okręgowego?

Co do zasady sądem właściwym do rozpoznania sprawy cywilnej w pierwszej instancji jest sąd rejonowy. Pozew lub wniosek powinien być skierowany do sądu okręgowego w następujących sprawach:

- o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia (gdzie właściwy jest sąd rejonowy);
- o ochronę praw autorskich i pokrewnych, jak również dotyczących wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych;
- o roszczenia wynikające z Prawa prasowego;
- o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa 75 000 zł, a w postępowaniu w sprawach gospodarczych 100 000 zł, oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania i o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami oraz spraw o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym;
- o wydanie orzeczenia zastępującego uchwałę o podziale spółdzielni;
- o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną;
- o zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji (por. art. 17 k.p.c.);
- o ubezwłasnowolnienie (por. art. 544 k.p.c.);
- o separację i zniesienie separacji (por. art. 17, 567¹ k.p.c.);
- o rozstrzygnięcie sporu między organami przedsiębiorstwa państwowego (por. art. 691¹ k.p.c.).

Skąd mam wiedzieć, który sąd jest właściwy miejscowo do rozpoznania mojej sprawy?

Zasadą jest wnoszenie pozwu do sądu miejsca zamieszkania pozwanego lub sądu miejsca siedziby pozwanego (w przypadku osoby prawnej albo jednostki posiadającej lub nieposiadającej osobowości prawnej). Ale jak każda zasada, tak i ta ma dużo wyjątków. Do najważniejszych z nich należą:

- w przypadku roszczeń alimentacyjnych oraz roszczeń o ustalenie ojcostwa pozew można wnieść do sądu właściwego dla miejsca zamieszkania osoby uprawnionej lub miejsca zamieszkania pozwanego (por. art. 31, 32 k.p.c.);

Przykład: Czestaw, mieszkający we Wrocławiu, chciał pozwać o zaległe alimenty swojego ojca, mieszkającego w Poznaniu. Wniósł więc pozew do sądu we Wrocławiu.

- w przypadku spraw o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie oraz o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy pozew można wnieść do sądu właściwego dla miejsca wykonania umowy lub miejsca zamieszkania pozwanego (por. art. 31, 34 k.p.c.);

Przykład: Augustyn chciał wnieść pozew o odszkodowanie za niewłaściwe wykonanie umowy dotyczącej pomalowania domu. Niesolidny wykonawca mieszkań we Wrocławiu, choć dom Augustyna położony był w Opolu. W takiej sytuacji Augustyn może wybrać, czy złożyć pozew do sądu we Wrocławiu, czy też w Opolu.

- w przypadku roszczeń z czynu niedozwolonego pozew można wnieść do sądu, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie powodujące szkodę lub do sądu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania pozwanego (por. art. 31, 35 k.p.c.);

Przykład: Augustyn remontował dom. Robotnik, który układał na dachu dachówki przez przypadek upuścił jedną z nich, która spadła na samochód Augustyna i wybiła w nim szybę. Robotnik ten pochodził z Zakopanego. Augustyn może więc wybrać, czy pozew przeciwko robotnikowi wnieść do sądu w Zakopanem, czy do sądu w Opolu, gdzie miało miejsce feralne zdarzenie.

- w przypadku spraw dotyczących własności, posiadania lub innych praw rzeczowych na nieruchomości pozew możesz wnieść jedynie do sądu właściwego dla miejsca położenia nieruchomości (por. art. 38 k.p.c.);

Przykład: Sąsiad, zameldowany w Warszawie, rozpoczął prace budowlane na działce Augustyna położonej w Bielsku-Białej. Augustyn wniósł więc pozew o ochronę posiadania do sądu w Bielsku-Białej.

- w przypadku spraw dotyczących dziedziczenia lub zachowku pozew można wnieść wyłącznie do sądu właściwego dla ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy, a jeżeli tego miejsca nie da się ustalić – do sądu właściwego dla miejsca położenia majątku spadkowego (por. art. 39 k.p.c.);

Przykład: Zmarł dziadek Augustyna. Augustyn musi wnieść wniosek o stwierdzenie nabycia spadku do sądu w Wieliczce, gdyż w tym mieście mieszkał jego dziadek.

- w przypadku spraw ze stosunku małżeństwa (np. spraw o rozwód, separację na wniosek jednego z małżonków) sądem właściwym jest sąd, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie miejsce zamieszkania, jeżeli choć jedno z nich w okręgu tym jeszcze ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu. W braku takiej podstawy wyłącznie właściwy jest sąd miejsca zamieszkania pozwanego, a gdy i tej podstawy nie ma – sąd miejsca zamieszkania powoda (por. art. 41 k.p.c.).

Przykład: Augustyn mieszkał razem ze swoją żoną Krystyną w Krakowie. Obecnie małżonkowie są w faktycznej separacji, Augustyn dalej mieszka w Krakowie, zaś Krystyna wyprowadziła się do Poznania. Augustyn wniósł pozew o rozwód do sądu w Krakowie, gdyż tam ostatnio wspólnie zamieszkiwał z Krystyną i sam dalej mieszka.

W przypadku postępowania nieprocesowego wniosek co do zasady składa się do sądu miejsca zamieszkania wnioskodawcy lub sądu miejsca jego pobytu (por. art. 508 k.p.c.).

Od zasady tej również istnieją liczne wyjątki, np.:

- w sprawach dotyczących uznania za zmarłego wniosek składa się do sądu ostatniego miejsca zamieszkania zaginionego (por. art. 526 § 1 k.p.c.);
- w sprawach o ubezwłasnowolnienie sądem właściwym jest sąd miejsca zamieszkania osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona (por. art. 544 § 2 k.p.c.);
- w sprawach rodzinnych i opiekuńczych (sprawy o przysposobienie, z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi, związane z władzą rodzicielską) właściwy jest sąd miejsca zamieszkania lub pobytu osoby, której postępowanie dotyczy (por. art. 569 § 1 k.p.c.);
- w sprawach o separację na zgodny wniosek małżonków właściwy jest sąd, w którego okręgu małżonkowie mają wspólne miejsce zamieszkania, a w braku takiej podstawy – sąd miejsca ich wspólnego pobytu (por. art. 567¹ k.p.c.).

W razie wątpliwości co do określenia sądu właściwego miejscowo dla złożenia Twojego pozwu lub wniosku, uzyskaj informację na ten temat w punkcie informacyjnym w dowolnym sądzie. Musisz wiedzieć, że złożenie pozwu lub wniosku do niewłaściwego sądu nie spowoduje, że Twoja sprawa nie zostanie rozpoznana – sąd bowiem sam przekaże sprawę sądowi właściwemu (por. art. 200 k.p.c.).

Czy każdy sędzia może orzekać w mojej sprawie?

Nie, są takie sytuacje, w których sędzia z mocy prawa jest wyłączonej od orzekania w Twojej sprawie. Należą do nich m.in. takie przypadki, gdy:

- sędzia jest stroną w sprawie;

Przykład: Sędzia jest jednym ze spadkobierców, a orzeka w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku.

- sędzia jest z jedną ze stron związanych w taki sposób, że wynik sprawy dotyczy go osobiście;

Przykład: Sędzia jest jednym z wierzycieli, a powodem w sprawie jest Bogumiła, która także jest wierzycielem.

- sędzia jest spokrewniony lub spowinowacony ze stronami postępowania, sprawa dotyczy jego małżonka albo osoby związanej z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli;

Przykład: Sędzia jest ojcem, dziadkiem, pradziadkiem, bratem, siostrą lub małżonkiem Augustyna, który jest stroną.

- sędzia był lub jest pełnomocnikiem Twoim lub innej strony postępowania;
- sędzia brał udział w instancji niższej w wydaniu zaskarżonego orzeczenia (por. art. 48 k.p.c.).

Co zrobić, gdy sędzia sprawia wrażenie stronniczego?

Jeżeli w trakcie postępowania nabierzesz podejrzeń co do bezstronności sędziego, bądź spokojny – nie jesteś bezbronny. W tej sytuacji powinieneś złożyć wnioski o wyłączenie sędziego od udziału w sprawie, na piśmie lub ustnie do protokołu rozprawy, wraz z uzasadnieniem. Wniosek taki powinieneś zgłosić przed rozpoczęciem rozprawy. Natomiast jeżeli zgłosisz go już po rozpoczęciu rozprawy, musisz ponadto uprawdopodobnić, że przyczyna, dla której chcesz wyłączenia sędziego od udziału w sprawie, powstała lub stała Ci się wiadoma dopiero w toku postępowania (por. art. 49, 50 k.p.c.).

Na kolejnych posiedzeniach moją sprawę prowadził zawsze inny sędzia – czy jest to dopuszczalne?

W toku postępowania cywilnego może zdarzyć się, że kolejne rozprawy będą prowadzone przez różnych sędziów. Sytuacja taka jest jak najbardziej zgodna z prawem.

Pamiętaj jednak, że wyrok w Twojej sprawie może wydać wyłącznie sędzia, który uczestniczył w rozprawie poprzedzającej bezpośrednio wydanie wyroku (por. art. 323 k.p.c.).

2. PRAWO DO ROZPOZNANIA SPRAWY BEZ NIEUZASADNIONEJ ZWŁOKI

Kiedy mogę uznać, że moja sprawa toczy się zbyt długo?

Masz prawo, aby Twoja sprawa została rozpoznana bez nieuzasadnionej zwłoki. Z nieuzasadnioną zwłoką będziesz miał do czynienia wówczas, gdy postępowanie będzie trwać dłużej, niż jest to konieczne dla wyjaśnienia tych okoliczności faktycznych i prawnych, które są istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Pamiętaj, że przewlekłość postępowania ocenia się zawsze w odniesieniu do konkretnej sprawy!

W celu oceny, czy w Twojej sprawie doszło do nieuzasadnionej zwłoki, trzeba wziąć pod uwagę m.in. takie elementy, jak: terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu rozstrzygnięcia sprawy, charakter sprawy, stopień złożoności sprawy, znaczenie dla Ciebie rozstrzyganych w sprawie zagadnień oraz zachowanie stron postępowania, w szczególności Twoje (por. art. 2 u.o.s.n.p.).

Co mogę uczynić, gdy moja sprawa toczy się zbyt długo?

Jeżeli uważasz, że Twoja sprawa ciągnie się zbyt długo, jako strona postępowania możesz wnieść do sądu skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie Twojego pra-

wa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, **zwaną skargą o stwierdzenie przewlekłości postępowania**. Skargę taką możesz złożyć jedynie w toku postępowania w sprawie, do sądu, przed którym toczy się postępowanie (por. art. 5 u.o.s.n.p.).

Sąd, uznając Twoją skargę za zasadną, stwierdzi, że w postępowaniu nastąpiła jego przewlekłość, ponadto może zlecić sądowi rozpoznającemu Twoją sprawę podjęcie określonych czynności w wyznaczonym terminie, a na Twoje żądanie przyzna Ci odpowiednią sumę pieniężną (por. art. 12 u.o.s.n.p.).

Jak powinna wyglądać skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania?

Skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania powinna zawierać:

- tytuł pisma (skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania);
- Twoje dane (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- oznaczenie sądu, do którego pismo wnosisz;
- żądanie stwierdzenia przewlekłości postępowania w sprawie, której skarga dotyczy;
- przytoczenie okoliczności uzasadniających żądanie;
- ewentualnie – żądanie wydania sądowi rozpoznającemu sprawę zalecenia podjęcia w wyznaczonym terminie odpowiednich czynności;
- ewentualnie – żądanie zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej na wypadek uwzględnienia skargi, od 2000 do 20 000 zł;
- Twój podpis, ewentualnie podpis Twojego pełnomocnika;
- załączniki.

Skargę musisz opłacić opłatą stałą w wysokości 100 zł. Opłata ta zostanie Ci zwrócona w przypadku uwzględnienia lub odrzucenia skargi (por. art. 17 u.o.s.n.p.).

Czy skargę o stwierdzenie przewlekłości postępowania mogę składać kilka razy?

Masz możliwość złożenia nowej skargi w tej samej sprawie, jednak nie wcześniej niż po upływie 12 miesięcy od daty wydania przez sąd orzeczenia, w którym uwzględnił lub oddalił Twoją skargę (por. art. 14 u.o.s.n.p.).

Co mogę zrobić, jeśli w toku postępowania nie złożyłem skargi o stwierdzenie jego przewlekłości?

Jeżeli w toku postępowania nie złożyłeś skargi o stwierdzenie jego przewlekłości, a z tego tytułu została Ci wyrządzona szkoda, po prawomocnym zakończeniu postępowania w Twojej sprawie masz prawo do żądania odszkodowania od Skarbu Państwa. W tym celu powinieneś skierować do sądu powszechnego (wydział cywilny) odpowiedni pozew (por. art. 16 u.o.s.n.p.).

3. PRAWO DO DWUINSTANCYJNEGO POSTĘPOWANIA

Jakie orzeczenia w mojej sprawie może wydać sąd cywilny?

Sąd w trakcie postępowania wydaje szereg orzeczeń: wyroki (w tym wyroki zaoczne), postanowienia, nakazy zapłaty. W przypadku postanowień odróżnić musisz postanowienia wydawane w procesie oraz w postępowaniu nieprocesowym. Te pierwsze rozstrzygają kwestie proceduralne (np. odmowa zwolnienia od kosztów sądowych) i może na nie przystąpić zażalenie, jeśli ustawa tak stanowi. Te drugie, z jednej strony rozstrzygają sprawę w sposób merytoryczny (np. postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, ubezwłasnowolnieniu, zniesieniu współwłasności) i przystępuje na nie apelacja, z drugiej strony mogą rozstrzygać jedynie kwestie proceduralne i wówczas może od nich przystąpić zażalenie, jeśli ustawa daje taką możliwość.

Ponadto sędzia lub sąd mogą wydawać zarządzenia, które rozstrzygają kwestie porządkowe.

Jakie najważniejsze środki zaskarżenia mi przysługują?

Orzeczenie lub czynność	Środek odwoławczy
Wyrok	apelacja
Wyrok zaoczny	sprzeciw (pozwany), apelacja (powód)
Nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym	zarzuty (pozwany), apelacja (powód)
Nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym	sprzeciw (pozwany), apelacja (powód)
Niektóre postanowienia w postępowaniu procesowym	zażalenie
Postanowienie co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym	apelacja
Niektóre postanowienia w postępowaniu nieprocesowym nierozstrzygające sprawy co do istoty	zażalenie
Postanowienie wydane przez referendarza sądowego	skarga na orzeczenie referendarza
Czynność komornika	skarga na czynności komornika
Zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pozwu	zażalenie
Wstąpienie interwenienta ubocznego	opozycja

Czy przed złożeniem środka odwoławczego powinienem podjąć jakieś działania?

Zanim zdecydujesz się na złożenie apelacji, powinieneś najpierw wystąpić do sądu o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia, od którego zamierzasz się odwołać. Wniosek taki musisz złożyć w ciągu tygodnia od dnia ogłoszenia orzeczenia lub, jeżeli w trakcie trwania postępowania byłeś pozbawiony wolności i nie miałeś pełnomocnika (adwokata, radcy prawnego), w ciągu tygodnia od doręczenia Ci sentencji orzeczenia. Wniosek składa się do sądu, który wydał wyrok (por. art. 328 k.p.c.).

W przypadku zażalenia również musisz zgłosić odpowiedni wniosek w terminie jednego tygodnia od dnia ogłoszenia postanowienia (por. art. 357 § 1 k.p.c.). Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręczy Ci z urzędu, sporządzając od razu uzasadnienie w wypadku, gdy na to postanowienie przysługuje zażalenie (por. art. 357 § 2 k.p.c.).

W jakich wypadkach mogę złożyć zażalenie na postanowienie lub zarządzenie?

Co do zasady zażalenie przysługuje Ci na (por. art. 394 k.p.c.):

- postanowienia sądu kończące postępowanie w sprawie, ale niepowodujące jej merytorycznego rozstrzygnięcia, np. postanowienie odrzucające pozew, postanowienie umarzające postępowanie, postanowienie odrzucające apelację;
- inne postanowienia sądu, w stosunku do których prawo przyznaje Ci możliwość zaskarżenia orzeczenia. Lista tych postanowień jest bardzo długa, ale na pewno zostaniesz poinformowany przez sąd o możliwości zaskarżenia określonego postanowienia w drodze zażalenia. Do najważniejszych z tej grupy należą postanowienia, których przedmiotem jest:
  - odmowa odrzucenia pozwu, przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie;
  - odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie;
  - oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego oraz niedopuszczenie interwenienta do udziału w sprawie wskutek uwzględnienia opozycji;
  - rygor natychmiastowej wykonalności;
  - wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania;
  - stwierdzenie prawomocności orzeczenia;
  - skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia;
  - zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszzonego postępowania;

- odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia;
- sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa;
- zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiar opłaty, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty oraz wynagrodzenie biegłego;
- oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego;
- zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem;
- odrzucenie zażalenia;
- odrzucenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego.

Zażalenie przysługuje również na zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pozwu.

Co powinienem zamieścić w apelacji?

Apelacja powinna zawierać (por. art. 126, 368 k.p.c.):

- tytuł pisma (apelacja);
- Twoje dane jako powoda, pozwanego lub uczestnika (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- dane Twojego przeciwnika lub uczestników;
- oznaczenie sądu, do którego pismo wnosisz;
- w sprawach o prawa majątkowe – wartość przedmiotu zaskarżenia;
- oznaczenie wyroku, od którego wnosisz apelację, ze wskazaniem czy jest on zaskarżony w całości czy w części;
- zwięzłe przedstawienie zarzutów;
- uzasadnienie zarzutów;
- powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów i dowodów oraz wykazanie, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe albo że potrzeba powołania się na nie wynika później;
- wnioski o zmianę lub o uchylenie wyroku z zaznaczeniem zakresu żądanej zmiany lub uchylenia;
- Twój podpis, ewentualnie podpis Twojego pełnomocnika;
- załączniki.

Zobacz wzór nr 3 – apelacja

Co powinienem zamieścić w zażaleniu?

Zażalenie powinno zawierać (por. art. 126, 394 k.p.c.):

- tytuł pisma (zażalenie);
- Twoje dane jako powoda, pozwanego lub uczestnika (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- dane Twojego przeciwnika lub uczestników;
- oznaczenie sądu, do którego pismo wnosisz;
- wskazanie zaskarżonego postanowienia i wnioski o jego zmianę lub uchylenie;
- zwięzłe uzasadnienie;
- wskazanie w miarę potrzeby nowych faktów i dowodów;
- Twój podpis, ewentualnie podpis Twojego pełnomocnika;
- załączniki.

Zobacz wzór nr 4 – zażalenie

Jakie elementy powinien zawierać sprzeciw lub zarzuty od nakazu zapłaty?

Sprzeciw lub zarzuty od nakazu zapłaty powinny zawierać (por. art. 126, 493, 503 k.p.c.):

- tytuł pisma (sprzeciw, zarzuty);
- Twoje dane jako pozwanego (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- dane powoda;
- oznaczenie sądu, który wydał nakaz zapłaty;
- wskazanie, czy zaskarża się nakaz w całości czy w części;
- zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór;
- pozostałe zarzuty przeciwko żądaniu pozwu;
- wszystkie okoliczności faktyczne i dowody na ich potwierdzenie;
- Twój podpis, ewentualnie podpis Twojego pełnomocnika;
- załączniki.

Zobacz wzór nr 5 – sprzeciw od nakazu zapłaty

Jakie elementy powinien zawierać sprzeciw od wyroku zaocznego?

Sprzeciw od wyroku zaocznego powinien zawierać (por. art. 126, 344 k.p.c.):

- tytuł pisma (sprzeciw);
- Twoje dane jako pozwanego (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- dane powoda;
- oznaczenie sądu, który wydał wyrok zaoczny;
- zarzuty przeciwko żądaniu pozwu;
- fakty i dowody na uzasadnienie zarzutów;
- Twój podpis, ewentualnie podpis Twojego pełnomocnika;
- załączniki.

Zobacz wzór nr 6 – sprzeciw od wyroku zaocznego

Gdzie mam złożyć środek odwoławczy?

Zarówno apelację, jak i zażalenie, musisz złożyć w sądzie, który wydał wyrok w pierwszej instancji, aczkolwiek są one adresowane do sądu wyższego rzędu (por. art. 369 § 1 k.p.c.).

Sprzeciw i zarzuty składamy do sądu, który wydał orzeczenie, bez powoływania się na sąd wyższej instancji (por. art. 493 § 1, 503 § 1 k.p.c.).

Ile mam czasu na złożenie środka odwoławczego?

Środek odwoławczy	Termin złożenia
Apelacja	– 2 tygodnie od momentu doręczenia wyroku z uzasadnieniem lub – 3 tygodnie od momentu ogłoszenia wyroku
Zażalenie	– 1 tydzień od doręczenia postanowienia lub – 1 tydzień od ogłoszenia postanowienia zapadłego na rozprawie, chyba że strona zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia tego postanowienia z uzasadnieniem
Zarzuty od nakazu zapłaty	2 tygodnie od momentu doręczenia nakazu zapłaty
Sprzeciw od nakazu zapłaty	2 tygodnie od momentu doręczenia nakazu zapłaty
Sprzeciw od wyroku zaocznego	1 tydzień od momentu doręczenia wyroku

Czy mam możliwość odwołania się od prawomocnego orzeczenia?

W niektórych sprawach, w razie wydania w Twojej sprawie prawomocnego orzeczenia przez sąd II instancji, masz możliwość wniesienia **skargi kasacyjnej** do Sądu Najwyższego. Pamiętaj, że taka skarga musi zostać sporządzona przez adwokata lub radcę prawnego.

Nie jest możliwe wniesienie skargi kasacyjnej w sprawach (por. art. 398², 519¹ k.p.c.):

- o prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu jest niższa niż 50 000 zł (w sprawach gospodarczych – 75 000 zł, w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych – z wyjątkami – 10 000 zł);
- o rozwód, separację, alimenty, czynsz najmu lub dzierżawy, naruszenie posiadania;
- dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty i ich ekwiwalent;
- rozpoznanych w postępowaniu uproszczonym;
- od wyroku ustalającego nieistnienie małżeństwa lub orzekającego unieważnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron po uprawomocnieniu się wyroku zawarła nowy związek małżeński;
- dotyczących przepadku rzeczy;
- dotyczących zarządu związanego ze współwłasnością lub użytkowaniem;
- dotyczących zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza, wyjawienia przedmiotów spadkowych, zarządu spadku nieobjętego oraz zwolnienia wykonawcy testamentu;
- zniesienia współwłasności i działu spadku, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż 150 000 zł;
- likwidacji nieobjętych depozytów.

W postępowaniu nieprocesowym skarga kasacyjna przysługuje co do zasady w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego. W sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli przysługuje ona tylko w sprawach o przysposobienie oraz o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi co najmniej 150 000 zł (por. art. 519¹ k.p.c.).

Skargę kasacyjną wnosi się w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia wraz z uzasadnieniem (por. art. 398⁵ k.p.c.).

UWAGA! Skargę kasacyjną na Twoją korzyść może wnieść także Rzecznik Praw Obywatelskich albo Prokurator Generalny, którzy nie są związani wskazanym wyżej terminem (chyba że nie złożyłeś wniosku o doręczenie odpisu orzeczenia sądu II instancji wraz z uzasadnieniem, gdyż wówczas termin do złożenia skargi kasacyjnej dla wymienionych podmiotów wynosi 6 miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia). Możesz wystąpić do nich z wnioskiem o wniesienie tego środka zaskarżenia.

W ramach postępowania cywilnego możliwe jest również **wznowienie postępowania** oraz złożenie **skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia**, o której możesz przeczytać w rozdziale „Prawo do wynagrodzenia niezgodnych z prawem decyzji sądu”.

W jakich sytuacjach mogę ubiegać się o wznowienie postępowania?

Postępowanie sądowe zakończone prawomocnym orzeczeniem można wznowić, jeżeli (por. art. 400–404 k.p.c.):

- w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzekł sędzia wyłączonej z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia;
- strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej albo nie była należycie reprezentowana bądź jeżeli wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania (chyba że przed uprawomocnieniem się wyroku niemożność działania ustała lub brak reprezentacji był podniesiony w drodze zarzutu albo strona potwierdziła dokonane czynności procesowe);
- Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie;
- wyrok został oparty na dokumencie podrobionym lub przerobionym albo na skazującym wyroku karnym, następnie uchylonym;
- wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa, a czyn ten został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym (chyba że postępowanie karne nie może być wszczęte lub zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów);
- został później wykryty prawomocny wyrok, dotyczący tego samego stosunku prawnego;
- zostały później wykryte takie okoliczności faktyczne lub środki dowodowe, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu;
- na treść wyroku miało wpływ postanowienie niekończące postępowania w sprawie, wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, które zostało uchylone.

Nie jest możliwe złożenie skargi o wznowienie postępowania od wyroku orzekającego unieważnienie małżeństwa lub rozwód albo ustalającego nieistnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron zawarła po jego uprawomocnieniu się nowy związek małżeński (por. art. 400 k.p.c.).

Skargę o wznowienie postępowania należy złożyć w terminie 3 miesięcy co do zasady od dnia, w którym dowiedziałeś się o podstawie wznowienia lub w którym weszło w życie orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego (por. art. 407 k.p.c.). Nie można żądać wznowienia postępowania po upływie 5 lat od upra-

womocnienia się wyroku, chyba że byłeś pozbawiony możliwości działania lub nie byłeś należycie reprezentowany (por. art. 408 k.p.c.).

Jak powinna wyglądać skarga o wznowienie postępowania?

Skarga o wznowienie postępowania musi składać się z (por. art. 126, 187, 409 k.p.c.):

- tytułu pisma (skarga o wznowienie postępowania);
- Twoich danych jako wnioskodawcy (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- danych Twojego przeciwnika lub danych uczestników (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- oznaczenia sądu, do którego pismo wnosisz;
- oznaczenia zaskarżonego orzeczenia;
- wniosku o wznowienie postępowania, a w sprawach o prawa majątkowe także oznaczenia wartości przedmiotu sporu (chyba że sprawa dotyczy oznaczonej kwoty pieniężnej);
- wniosku o uchylenie lub zmianę zaskarżonego orzeczenia;
- oznaczenia podstawy wznowienia i jej uzasadnienia;
- wskazania okoliczności stwierdzających zachowanie terminu do wniesienia skargi;
- Twojego podpisu, ewentualnie podpisu Twojego pełnomocnika;
- załączników.

4. PRAWO DO JAWNEGO ROZPATRZENIA SPRAWY

Czy każdy będzie mógł przysłuchiwać się mojej sprawie?

Postępowanie sądowe, także w sprawach cywilnych, co do zasady jest jawne. Oznacza to, że każdy może przyjść na salę sądową i przysłuchiwać się Twojej rozprawie. Od zasady tej są jednak wyjątki.

- Rozprawa odbywa się z wyłączeniem jawności, gdy publiczne rozpoznanie sprawy zagraża porządkowi publicznemu, moralności, informacjom stanowiącym tajemnicę państwową lub służbową (por. art. 153 § 1 k.p.c.).

Przykład: Na rozprawie rozpatrywane miały być informacje mogące dotyczyć funkcjonowania systemu łączności w Agencji Wywiadu. W związku z tym sędzia zdecydował się utajnić część rozprawy, na której miał składać zeznania Augustyn, agent AW.

- Sąd może zarządzić rozpoznanie sprawy przy drzwiach zamkniętych, jeżeli zawnioskujesz o to i sąd uzna wskazaną przez Ciebie przyczynę za uzasadnioną lub jeżeli przedmiotem rozstrzygnięcia na rozprawie będą fakty z życia rodzinnego (por. art. 153 § 2 k.p.c.).

Przykład: W sprawie o alimenty bardzo ważne znaczenie dla uzasadnienia sytuacji majątkowej Augustyna miały fakty z jego życia rodzinnego, których Augustyn nie chciał ujawniać (babcia Augustyna była ciężko chora i Augustyn płacił za jej utrzymanie w domu opieki społecznej, oraz płacił już alimenty na swoje nieślubne dziecko), w związku z tym sędzia postanowił utajnić tę część rozprawy.

Ponadto w sprawach małżeńskich posiedzenia co do zasady odbywają się przy drzwiach zamkniętych (por. art. 427 k.p.c.).

Musisz wiedzieć, że nawet kiedy posiedzenie jest prowadzone przy drzwiach zamkniętych, uprawnionymi do udziału w posiedzeniu są: Ty jako strona (powód, pozwany, wnioskodawca i uczestnicy), przedstawiciele ustawowi (np. rodzice małoletniego lub opiekunowie ubezwłasnowolnionego), pełnomocnicy oraz tzw. osoby zaufania. Każda strona może wyznaczyć maksymalnie dwie osoby zaufania (por. art. 154 k.p.c.).

Czy mogę brać udział w posiedzeniu niejawnym?

Posiedzenie niejawne jest czymś innym od zwykłego posiedzenia. Mogą w nim uczestniczyć jedynie osoby wezwane na nie przez sąd. Zatem, nawet jeśli jesteś stroną postępowania, ale nie zostałeś wezwany na posiedzenie niejawne, to i tak nie możesz wziąć w nim udziału (por. art. 152 k.p.c.).

Pamiętaj jednak, że nawet jeżeli ustawa przewiduje posiedzenie niejawne, sąd może wyznaczyć posiedzenie jawne i skierować sprawę na rozprawę (por. art. 148 § 2 k.p.c.).

5. PRAWO DO OBRONY

W jaki sposób mogę bronić swoich interesów w postępowaniu cywilnym?

W celu obrony swoich interesów możesz:

- korzystać z pomocy pełnomocnika;
- składać wnioski dowodowe;
- ustosunkowywać się do wszystkich przeprowadzanych przez sąd dowodów oraz twierdzeń strony przeciwnej;
- składać środki odwoławcze od decyzji naruszających Twoje interesy.

POZWANY I UCZESTNIK

Co mogę zrobić po doręczeniu mi przez sąd odpisu pozwu lub wniosku?

Jeśli jesteś pozwanym lub uczestnikiem, możesz wnieść do sądu odpowiedź na pozew lub odpowiedź na wniosek. W piśmie tym powinieneś zawrzeć swoje stanowisko w sprawie wraz z odpowiednią argumentacją. Pismo takie możesz wnieść najpóźniej przed rozpoczęciem pierwszej rozprawy (por. art. 207 k.p.c.).

6. PRAWO DO POMOCY W POSTĘPOWANIU

Czy w postępowaniu wszystko muszę robić osobiście, czy mogę korzystać z czyjejs pomocy?

W postępowaniu cywilnym możesz posiadać pełnomocnika. Może nim być jeden z pełnomocników zawodowych, czyli adwokat lub radca prawny. Oprócz tego pełnomocnikiem mogą być także m.in. rodzice, małżonek, zstępny (syn, wnuk), rodzeństwo, osoba przysposobiona (adoptowana), osoba pozostająca z Tobą w stałym stosunku zlecenia lub sprawująca stały zarząd Twoim majątkiem. Pełnomocnikiem może być także, w sprawach z zakresu prawa pracy, pracownik zakładu pracy, przedstawiciel związku zawodowego lub inspektor pracy, a w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych także przedstawiciel organizacji zrzeszającej emerytów i rencistów (por. art. 87, 465 k.p.c.).

Przykład: Bogumiła chce pozwać swego pracodawcę o wypłatę zaległego wynagrodzenia. W sądzie może wystąpić osobiście lub być reprezentowana przez kolegę z pracy, przedstawiciela związku zawodowego, ewentualnie inspektora pracy.

Niekiedy pełnomocnikami mogą być także m.in.: przedstawiciele organizacji mających na celu ochronę praw konsumentów, organizacji zrzeszających rolników indywidualnych, organów pomocy społecznej oraz organizacji mających na celu udzielanie pomocy rodzinie, a także rzecznik patentowy.

Czy są sytuacje, w których muszę mieć pełnomocnika zawodowego?

Tak, w postępowaniu przed Sądem Najwyższym nie możesz dokonywać samodzielnie czynności, obowiązuje tam obligatoryjne zastępstwo przez adwokata lub radcę prawnego (por. art. 87¹ k.p.c.). Jeżeli Twojego pisma nie sporządzi profesjonalista, zostanie Ci ono zwrócone (por. art. 130 § 5 k.p.c.).

Czy i jak mogę żądać ustanowienia pełnomocnika zawodowego?

Pełnomocnika zawodowego (adwokata lub radcę prawnego) możesz otrzymać na swój wniosek złożony na piśmie lub do protokołu. Sąd ustanowi Ci takiego pełnomocnika, zwalniając Cię jednocześnie z obowiązku ponoszenia opłaty za jego usługi, jeżeli uzna to za uzasadnione. Potrzeba taka może wynikać przykładowo z nieporadności strony w prowadzeniu swojej sprawy lub ze skomplikowanego charakteru sprawy (por. art. 117 k.p.c.).

Składając wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, powinieneś przedłożyć oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o Twoim stanie rodzinnym, majątku, dochodach, źródłach utrzymania się. Wzór takiego oświadczenia otrzymasz w sądzie. Wypełniając powyższe oświadczenie powinieneś wskazać, że nie możesz, bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego.

Pamiętaj, że jeżeli okaże się, że pełnomocnik został Ci wyznaczony w sposób nieuzasadniony, będziesz musiał opłacić koszty jego usług. Ponadto ustanowienie adwokata lub radcy prawnego nie zwalnia Cię od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi w przypadku przegrania procesu (por. art. 120–121 k.p.c.).

Zobacz wzór nr 7 – wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu

7. PRAWO DOWODZENIA

Czy i jak mam przedstawiać sądowi dowody na poparcie swoich twierdzeń?

Postępowanie cywilne rządzi się specyficzną zasadą dowodową. Powód i pozwany, tudzież wnioskodawca i uczestnik, muszą sami dostarczać dowody sądowi. W zasadzie sąd nie prowadzi z urzędu postępowania dowodowego. Sam musisz dostarczyć sądowi dowody na poparcie swoich twierdzeń (por. art. 3, 232 k.p.c.). W tym celu możesz składać wnioski dowodowe:

1. pisemnie – w pozwie, odpowiedzi na pozew, wniosku, odpowiedzi na wniosek, ewentualnie w osobnych pismach procesowych składanych w toku postępowania;
2. ustnie – na rozprawie.

Jak powinien wyglądać wniosek dowodowy?

Każdy wniosek dowodowy powinien zawierać określenie, jaki dowód powinien zostać przeprowadzony przez sąd oraz na jaką okoliczność (tzn. co chcesz za pomocą tego dowodu wykazać).

Przykład: Augustyn wniósł do sądu wniosek o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie. Chciał udowodnić przed sądem, że od 30 lat włada nieruchomością jak właściciel, m.in. płacąc podatki i regulując wszelkie opłaty. W tym celu przedłożył wyciągi z rachunku bankowego i złożył wniosek o dopuszczenie dowodu z tych dokumentów na okoliczność opłacania podatków. Ma to udowodnić fakt zasiedzenia.

Przed sądem mogą być przeprowadzone dowody w różnorodnej formie: z dokumentów, z zeznań świadków, z oględzin miejsca (np. nieruchomości), z opinii biegłych, z przesłuchania stron itp.

Czy sąd musi uwzględnić mój wniosek dowodowy?

Sąd musi uwzględnić Twój wniosek dowodowy, chyba że uzna, że dana kwestia została już w sposób dostateczny udowodniona lub Twój dowód zmierza jedynie do spowodowania zwłoki w postępowaniu. Podobnie niedopuszczalne jest prowadzenie dowodów na fakt, który nie ma istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy (por. art. 217 k.p.c.).

Do kiedy mogę składać wnioski dowodowe?

Wnioski dowodowe można składać do końca postępowania w pierwszej instancji. Kiedy sprawa jest w drugiej instancji, zgłaszanie nowych dowodów jest co do zasady wykluczone. Możesz powołać się na nie jedynie, gdy zgłosisz je w środku odwoławczym i pod warunkiem, że wykazesz, iż wcześniejsze ich powołanie było niemożliwe lub że potrzeba ich powołania wynikała już w toku postępowania apelacyjnego (por. art. 368 § 1 pkt 4, 381 k.p.c.).

Będąc powodem pamiętaj, że w sprawach gospodarczych (czyli między przedsiębiorcami) masz obowiązek powołać wszystkie dowody już w pozwie, pod rygorem utraty prawa powoływania się na nie w czasie postępowania, chyba że wykazesz, że powołanie określonych dowodów w pozwie nie było możliwe lub taka potrzeba wynikała później. W takim przypadku nowe dowody możesz powołać w terminie 2 tygodni od dnia, w którym powołanie dowodu stało się możliwe lub wynikała potrzeba jego powołania (por. art. 479¹² k.p.c.).

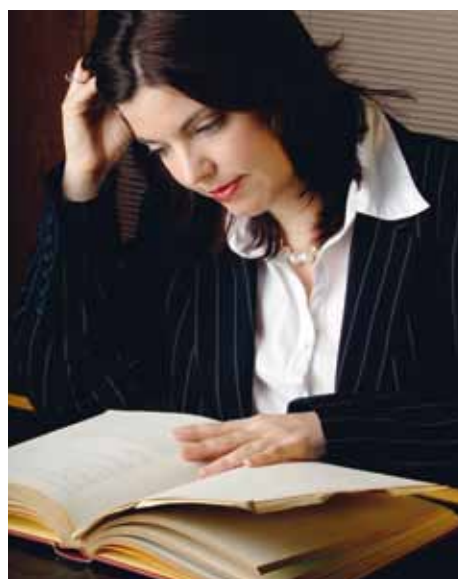
8. PRAWO DO INFORMACJI

Czy w trakcie postępowania mogę zająrzeć do akt celem sprawdzenia pewnych faktów, sporządzenia odpisów itd.?

Jako strona postępowania, masz pełne prawo do zapoznawania się w sekretariacie sądu z aktami swojej sprawy. To samo dotyczy sporządzania wyciągów i odpisów z akt, przy czym za sporządzone kserokopie z akt sprawy będziesz musiał zapłacić tzw. opłatę kancelaryjną. Za zwykłą kserokopię strony z akt będziesz musiał zapłacić 1 zł, zaś za odpis poświadczony 6 zł za stronę.

Przykład: Bogumiła była córką Maksymiliana. Gdy Maksymilian zmarł, wszczęte zostało postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku. Bogumiła może, jako należąca do kręgu spadkobierców po Maksymilianie, a tym samym uczestniczka postępowania, uzyskać z urzędu dostęp do akt sprawy.

Czy sąd będzie mnie informował o różnych czynnościach w postępowaniu?

Tak, sąd ma np. obowiązek powiadomienia Cię o terminie najbliższej rozprawy, na piśmie lub ustnie na posiedzeniu (por. art. 149 k.p.c.).

Co do zasady wszystkie postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd jest zobowiązany doręczyć Ci jako stronie postępowania. Podobnie sąd zawsze doręczy Ci wydany nakaz zapłaty (zarówno w postępowaniu nakazowym, jak i upominawczym) oraz wyrok zaoczny (por. art. 343, 357, 491, 502 k.p.c.).

Postanowienia wydane na posiedzeniu jawnym oraz wyroki wydane na rozprawie sąd będzie zobowiązany Ci doręczyć, jeśli zażądałeś sporządzenia uzasadnienia orzeczenia oraz doręczenia wyroku lub postanowienia wraz z uzasadnieniem (por. art. 331, 357 k.p.c.).

9. PRAWO DO UGODOWEGO ZAKOŃCZENIA SPRAWY

Czy w postępowaniu cywilnym istnieje możliwość ugodowego zakończenia sprawy?

Postępowanie cywilne przewiduje szerokie możliwości zakończenia sprawy w sposób ugodowy. Przede wszystkim sąd w trakcie rozprawy będzie, nawet kilkakrotnie, wzywał Ciebie i Twojego przeciwnika do zawarcia **ugody**. W przypadku zawarcia ugody, zostanie ona zapisana w protokole rozprawy oraz podpisana przez Ciebie i Twojego przeciwnika.

Ugoda podlega kontroli sądu, w związku z czym sąd nie pozwoli na jej zawarcie, jeżeli byłaby ona sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzałaby do obejścia prawa.

Musisz wiedzieć, że ugoda zawarta przed sądem ma niektóre skutki orzeczenia sądowego. Przede wszystkim jest ona wykonalna tak jak wyrok sądowy, tzn. może stanowić podstawę egzekucji świadczeń, do których zobowiązały się strony (por. art. 10, 203, 223, 777 k.p.c.).

Ponadto, w wypadku wniesienia do sądu pozwu po zawarciu ugody i wniesieniu żądań sprzecznych z treścią ugody, istnieje możliwość podniesienia tzw. zarzutu rzeczy ugodzonej, który stanowi podstawę do oddalenia powództwa, czyli stwierdzenia jego bezzasadności.

Przykład: Augustyn zawarł ugodę ze swoim sąsiadem, że sptaci zaciągniętą u sąsiada pożyczkę w terminie 1 roku. Ugoda została zawarta w sądzie i zapisana w protokole rozprawy, podpisali się pod nią Augustyn i jego sąsiad. Miesiąc później sąsiad wniósł do sądu kolejny pozew dotyczący tej samej pożyczki. Augustyn podniósł zarzut rzeczy ugodzonej. Sąd uznał, że zarzut jest zasadny i oddalił powództwo sąsiada.

Postępowanie cywilne zna jeszcze dwie szczególne drogi ugodowego zakończenia sprawy:

- postępowanie pojednawcze;
- mediacja.

Co to jest postępowanie pojednawcze?

Postępowanie pojednawcze prowadzi się przed wniesieniem pozwu lub wniosku. Ma ono na celu doprowadzenie do ugody pomiędzy Tobą a Twoim przeciwnikiem, bez potrzeby przeprowadzania ścisłego postępowania sądowego. W celu wszczęcia postępowania pojednawczego powinieneś wnieść do sądu **wniosek o zawiązanie do próby ugodowej**. Sąd wyznaczy wówczas tzw. posiedzenie pojednawcze, na którym w obecności sądu dojdzie do próby doprowadzenia do ugody. Z posiedzenia pojednawczego sporządza się protokół, jeżeli zaś dojdzie do zawarcia pomiędzy Tobą i Twoim przeciwnikiem ugody, również zasadniczą część ugody wpisuje się do protokołu. Ugoda przed sądem jest równoważna wyrokowi w tym sensie, że w razie jej niewykonania, tak samo jak wyrok, może być podstawą wszczęcia egzekucji (por. art. 184–185, 777 k.p.c.).

Zobacz wzór nr 8 – wniosek o zawiązanie do próby ugodowej

Czy postępowanie pojednawcze jest dopuszczalne w każdej sprawie?

Postępowanie pojednawcze może być prowadzone tylko w stosunku do spraw, których charakter na to zezwala. Chodzi zatem o sprawy, których przedmiotem strony mogą swobodnie dysponować. Jest możliwe zarówno w sprawach majątkowych, jak i niemajątkowych (np. ochrona dóbr osobistych). Postępowanie pojednawcze jest dopuszczalne zarówno w postępowaniu procesowym, jak i nieprocesowym (np. dział spadku).

Przykład: Augustyn wniósł do sądu wniosek o zawiązanie do próby ugodowej swojego sąsiada, który do tej pory nie oddał mu pożyczonej kosiarki i piły tańcuchowej, gdyż nie chciał od razu występować z pozwem przeciwko sąsiadowi.

Zawarcie ugody nie jest dopuszczalne w sprawach dotyczących ubezpieczeń społecznych oraz uznania postanowień wzorca umowy za niedozwolony (por. art. 477¹², 479⁴¹ k.p.c.).

Jak powinien wyglądać wniosek o zawiązanie do próby ugodowej?

Wniosek taki powinien zawierać (por. art. 126, 185 k.p.c.):

- tytuł pisma (wniosek o zawiązanie do próby ugodowej);

- Twoje dane (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- dane Twojego przeciwnika;
- oznaczenie sądu rejonowego właściwego dla miejsca zamieszkania lub siedziby przeciwnika;
- wniosek o zawezwanie przeciwnika do próby ugodowej;
- zwięzłe oznaczenie sprawy;
- Twój podpis, ewentualnie podpis Twojego pełnomocnika;
- załączniki.

Czy muszę się stawić na posiedzenie pojednawcze?

Niestawiennictwo na posiedzenie pojednawcze może wywołać dla Ciebie negatywne konsekwencje.

Jeżeli to Ty złożyłeś wniosek o zawezwanie do próby ugodowej i następnie nie stawiłeś się na posiedzenie, sąd na żądanie Twojego przeciwnika obciąży Cię obowiązkiem zwrotu kosztów, jakie poniósł Twój przeciwnik w wyniku próby ugodowej.

Jeżeli to Ty złożyłeś wniosek i Twój przeciwnik nie stawił się na posiedzenie bez usprawiedliwienia, możesz domagać się zwrotu kosztów, jakie poniosteś w wyniku próby ugodowej, jeśli wniesiesz do sądu pozew lub wniosek w tej samej sprawie (por. art. 186 k.p.c.).

Co to jest mediacja?

Mediacja, w odróżnieniu od postępowania pojednawczego, które ma miejsce wyłącznie przed wniesieniem pozwu lub wniosku do sądu, może być przeprowadzona także w trakcie postępowania. Ma ona za zadanie doprowadzić do zawarcia ugody między Tobą a Twoim przeciwnikiem.

Mediacja może zostać podjęta na podstawie umowy stron albo postanowienia sądu. Nawet w tym ostatnim wypadku jest ona jednak dobrowolna, w związku z czym sprzeciw Twój lub Twojego przeciwnika uniemożliwi przeprowadzenie mediacji (por. art. 183¹, 777 k.p.c.).

Przykład: Augustyn wniósł przeciwko kontrahentowi pozew o zapłatę za wykonane usługi. Sąd na pierwszej rozprawie nie skierował sprawy do mediacji. W dalszym toku postępowania mediacja nadal będzie możliwa, o ile zgodnie wystąpią o to Augustyn i jego kontrahent.

Jak wygląda mediacja?

Postępowanie mediacyjne prowadzi bezstronny mediator, którym nie może być czynny zawodowo sędzia. Ważne, żebyś wiedział, że postępowanie mediacyjne jest niejawne dla osób postronnych, a sam mediator ma obowiązek zachować w tajemnicy to, czego dowiedział się prowadząc mediację. Mediacja może trwać miesiąc, chyba że wraz z pozostałymi stronami postępowania złożysz wniosek o przedłużenie okresu mediacji. Mediacja kończy się zawarciem ugody. Należy również wiedzieć, że gdy mediacja się nie powiedzie, nie można w toku dalszego postępowania przed sądem powoływać się na ustępstwa lub propozycje ugodowe poczynione przez strony w trakcie mediacji (por. art. 183²–183⁴, 183¹⁰ k.p.c.).

Czy ugoda zawarta przed mediatorem wymaga zatwierdzenia przez sąd?

Co do zasady ugoda zawarta przed mediatorem jest uznawana za tytuł egzekucyjny, w związku z czym w celu wszczęcia postępowania egzekucyjnego nie jest konieczne jej wcześniejsze zatwierdzenie przez sąd, jak to ma miejsce w przypadku postępowania pojednawczego. Dotyczy to jednak tylko takich ugód, które nadają się do egzekucji (np. do egzekucji nie będzie nadawać się ugoda, w ramach której pozwany wyłącznie zobowiązał się do przeproszenia powoda za naruszenie jego dóbr osobistych). Ugoda zawarta przed

mediatorem będzie podlegać jednak zatwierdzeniu przez sąd w toku postępowania egzekucyjnego poprzez nadanie jej klauzuli wykonalności, bowiem przed nadaniem owej klauzuli sąd będzie zobowiązany do zbadania, czy ugoda zawarta przed mediatorem nie jest sprzeczna z prawem lub z zasadami współżycia społecznego, nie zmierza do obejścia prawa, nie jest niezrozumiała lub czy nie zawiera sprzeczności (por. art. 183¹⁴, 777 k.p.c.).

Jeżeli jednak chcesz, aby sąd od razu zatwierdził zawartą przez Ciebie z przeciwnikiem ugodę, musisz złożyć wniosek o przeprowadzenie przez sąd postępowania co do zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem. Po jej zatwierdzeniu ugoda taka będzie miała od razu moc prawną ugody zawartej przed sądem. Zatwierdzenia w taki sposób wymaga również ugoda, która nie nadaje się do egzekucji (por. art. 183¹⁴, 183¹⁵ k.p.c.).

10. PRAWO DO WYNAGRODZENIA NIEZGODNYCH Z PRAWEM DECYZJI SĄDU

Kiedy przysługuje mi odszkodowanie za niewłaściwą decyzję sądu?

Jeżeli poniosłeś szkodę na skutek wydania przez sąd prawomocnego orzeczenia, możesz domagać się odszkodowania jedynie wówczas, gdy orzeczenie to było niezgodne z prawem (por. art. 417¹ k.c.). W związku z tym przed zgłoszeniem żądania odszkodowania musisz uzyskać potwierdzenie, że orzeczenie w Twojej sprawie było niezgodne z prawem. Możesz to uczynić na dwa sposoby:

1. możesz skierować do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną; jeżeli Twoja skarga zostanie uwzględniona, Sąd Najwyższy albo orzeknie co do istoty sprawy (ewentualnie odrzuci pozew lub umorzy postępowanie), albo uchyli orzeczenie i przekaże sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi; w pierwszym przypadku Sąd Najwyższy, w drugim – sąd ponownie rozpoznający sprawę, na Twój wniosek orzeknie o zwrocie spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia lub o przywróceniu stanu poprzedniego; w ten sposób dojdzie do pełnego lub częściowego naprawienia wyrządzonej Ci szkody (por. art. 424¹ § 3, 398¹⁶, 398¹⁹, 415 k.p.c.)

lub

2. w sprawach, w których nie przysługuje Ci skarga kasacyjna, możesz skierować do Sądu Najwyższego skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia; skarga taka przysługuje co do zasady na orzeczenie sądu II instancji, jeżeli jego zmiana nie była i nie jest możliwa (w związku z tym np. nie jest możliwe wznowienie postępowania); jeżeli Sąd Najwyższy uwzględni Twoją skargę, stwierdzi, że orzeczenie jest w określonym zakresie niezgodne z prawem (por. art. 424¹ k.p.c.).

Pamiętaj, że zarówno skarga kasacyjna, jak i skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia muszą być sporządzone przez adwokata lub radcę prawnego! (por. art. 87¹ k.p.c.)

Prawo do żądania odszkodowania uzyskujesz, jeżeli:

- po przywróceniu stanu poprzedniego na skutek wniesienia skargi kasacyjnej Twoja szkoda nadal nie została w pełni lub częściowo naprawiona

lub

- Sąd Najwyższy stwierdził, że orzeczenie w określonym zakresie jest niezgodne z prawem.

W jaki sposób mogę uzyskać odszkodowanie za szkodę wynikłą z niewłaściwej decyzji sądu?

Jeśli chcesz uzyskać odszkodowanie od państwa, powinieneś wystąpić z powództwem do **sądu powszechnego (wydział cywilny)**. Aby uzyskać odszkodowanie, powinieneś wykazać przed sądem, że:

- wydane orzeczenie w Twojej sprawie miało charakter niezgodny z prawem (co w niektórych przypadkach będzie potwierdzać orzeczenie wydane przez Sąd Najwyższy);
- skutek wydania orzeczenia poniosłeś szkodę, która nie została dotychczas naprawiona;
- między wydaniem orzeczenia a powstałą szkodą zachodzi związek przyczynowy (por. art. 417¹ k.c.).

OBOWIĄZKI OBYWATELA

1. OBOWIĄZEK ODPOWIEDNIEGO ZACHOWANIA

Co mi grozi w razie nieodpowiedniego zachowania w sądzie?

Jeżeli będziesz naruszał powagę, spokój lub porządek czynności sądowych, przykładowo poprzez obrażanie sądu lub przeciwnika, sędzieja przewodniczący może udzielić Ci upomnienia. Jeżeli upomnienie okaże się bezskuteczne i dalej będziesz się nieodpowiednio zachowywał, sędzia może uprzedzić Cię o skutkach prawnych Twojej nieobecności podczas rozprawy lub posiedzenia, zaś dalsze niewłaściwe zachowanie może doprowadzić do wydalenia Cię z sali rozpraw (art. 48 u.s.p.).

Ponadto, także w przypadku naruszenia powagi, spokoju lub porządku czynności sądowych albo ubliżenia sądowi lub osobie uczestniczącej w postępowaniu, sąd może ukarać Cię karą porządkową – grzywną w wysokości do 10 000 zł lub karą pozbawienia wolności do 14 dni. Na postanowienie o ukaraniu karą porządkową przysługuje Ci zażalenie do sądu bezpośrednio przełożonego (art. 49–50 u.s.p.).

2. OBOWIĄZEK MÓWIENIA PRAWDY

ŚWIADEK

Czy jako świadek muszę mówić prawdę i odpowiadać na wszystkie pytania sądu?

Jako świadek jesteś zobowiązany do mówienia w sądzie wyłącznie prawdy. Przed przesłuchaniem zostaniesz uprzedzony przez sąd o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań – za mówienie nieprawdy lub zatajenie prawdy grozi kara pozbawienia wolności do lat 3 (por. art. 266 k.p.c., 233 k.k.). Ponadto może zostać odebrane od Ciebie przyrzeczenie, o treści: „świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadome” (por. art. 268 k.p.c.). Nawet gdy sąd nie odbierze od Ciebie przyrzeczenia, i tak jesteś zobowiązany mówić prawdę, pod groźbą odpowiedzialności karnej.

Masz możliwość odmowy złożenia zeznań, jeżeli jedną ze stron jest Twój małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia. Prawo to nie przysługuje Ci jedynie w sprawach o prawa stanu, czyli dotyczących stosunków małżeńskich oraz między rodzicami a dziećmi, z wyjątkiem spraw o rozwód.

Ponadto, masz możliwość odmówić odpowiedzi na zadane pytanie, jeżeli odpowiedź ta mogłaby narazić Ciebie albo Twoich bliskich na odpowiedzialność karną, hańbę lub dotkliwą i bezpośrednią szkodę majątkową. Możesz również odmówić odpowiedzi na pytanie, gdy wiązałoby się to ze złamaniem istotnej tajemnicy zawodowej (por. art. 261 k.p.c.).

POWÓD, POZWANY, WNIOSKODAWCA, UCZESTNIK

Czy jako stronie postępowania grozi mi odpowiedzialność karna za składanie fałszywych zeznań?

Dowód z przesłuchania stron postępowania jest dowodem posiłkowym, przeprowadzanym przez sąd tylko wtedy, gdy po przeprowadzeniu innych dowodów lub w ich braku pozostały nadal do wyjaśnienia fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy (z wyjątkiem spraw o rozwód lub separację, gdzie przesłuchanie stron jest obo-

wiązkowe). Przed rozpoczęciem przesłuchania sąd pouczy Cię o obowiązku zeznawania prawdy, jednak pominięte pouczenie o grożącej za składanie fałszywych zeznań odpowiedzialności karnej. Oznacza to, że złożone w ten sposób zeznania nie będą mogły stanowić podstawy odpowiedzialności za przestępstwo składania fałszywych zeznań.

Niemniej jednak, powinieneś zeznawać prawdę, bowiem – jeżeli fakty nie zostaną dostatecznie wyjaśnione – Ty albo Twój przeciwnik procesowy możecie być przesłuchani ponownie przez sąd, tym razem jednak po odebraniu przyrzeczenia i pouczeniu o odpowiedzialności za składanie fałszywych zeznań. Zeznanie nieprawdy może wówczas doprowadzić do uznania Cię winnym popełnienia przestępstwa składania fałszywych zeznań, natomiast nagła zmiana prezentowanego stanowiska, w związku z pojawieniem się zagrożenia odpowiedzialności karnej, może znacznie osłabić lub nawet wykluczyć Twoją wiarygodność (por. art. 299, 303, 304, 432 k.p.c.).

3. OBOWIĄZEK TERMINOWEGO DOKONYWANIA CZYNNOŚCI

O jakich najważniejszych terminach powinienem pamiętać?

Czynność	Termin
Uzupelnienie braków formalnych	tydzień od daty doręczenia wezwania
Wniosek o przywrócenie terminu	tydzień od czasu ustania przeszkody
Wniosek o uzasadnienie wyroku	tydzień od daty ogłoszenia wyroku
Sprzeciw od wyroku zaocznego	tydzień od daty doręczenia wyroku
Apelacja	dwa tygodnie od daty doręczenia wyroku wraz z uzasadnieniem lub trzy tygodnie od daty ogłoszenia wyroku
Zażalenie	tydzień od daty doręczenia lub ogłoszenia postanowienia
Skarga kasacyjna	dwa miesiące od doręczenia orzeczenia wraz z uzasadnieniem
Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	tydzień od daty doręczenia postanowienia referendarza
Zarzuty od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym	dwa tygodnie od daty doręczenia nakazu
Sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym	dwa tygodnie od daty doręczenia nakazu
Skarga na czynności komornika	tydzień od dnia czynności

Co zrobić w sytuacji, gdy termin upłynął?

Konsekwencją niedotrzymania terminu jest bezskuteczność czynności procesowej podjętej po upływie terminu – sąd potraktuje Twoją czynność tak, jakbyś jej w ogóle nie dokonał.

Jeżeli niedotrzymanie terminu nie wynikało z Twojej winy, np. na skutek wypadku przebywałeś w szpitalu, a jednocześnie brak czynności procesowej powoduje powstanie dla Ciebie ujemnych skutków procesowych (np. nie możesz się odwołać od niekorzystnego wyroku), możesz złożyć wniosek o przywrócenie terminu. Wniosek taki powinieneś złożyć w terminie tygodnia od czasu ustania przeszkody uniemożliwiającej Ci dokonanie czynności w terminie, zaś wraz z wnioskiem musisz dokonać tejże czynności (czyli np. wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia apelacji musisz złożyć samą apelację). Pamiętaj, aby we wniosku starać się udowodnić, że niedotrzymanie terminu nie wynikało z Twojej winy (por. art. 167–169 k.p.c.).

Musisz również wiedzieć, że nie jest możliwe przywrócenie terminu do złożenia środka odwoławczego od wyroku orzekającego unieważnienie małżeństwa, rozwód lub ustalającego nieistnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron zawarła po uprawomocnieniu się wyroku nowy związek małżeński (por. art. 170 k.p.c.).

Przykład: Termin do wniesienia apelacji minął 15 grudnia. Augustyn, jako że był obłożnie chory i leżał w szpitalu, nie mógł wystąpić z apelacją. Ze szpitala wyszedł 3 stycznia. Kiedy zorientował się w sytuacji, postanowił złożyć wniosek o przywrócenie terminu. Musi wnieść go w terminie do 10 stycznia i wraz z wnioskiem złożyć apelację.

Trzeba jednak zaznaczyć, że jeśli wniosek o przywrócenie terminu składa się po roku od dnia upływu terminu, sąd przywróci termin tylko w wyjątkowych wypadkach (por. art. 169 k.p.c.).

Zobacz wzór nr 9 – wniosek o przywrócenie terminu

4. OBOWIĄZEK STAWIENICTWA

Czy w trakcie postępowania muszę być obecny na każdej rozprawie i przy wszystkich czynnościach sądu?

Co do zasady Twoje niestawiennictwo na rozprawie nie stanowi dla sądu przeszkody do prowadzenia postępowania, zarówno przed sądem pierwszej instancji, jak i w postępowaniu odwoławczym. W razie Twojej nieobecności sędzia sam przedstawi Twoje wnioski, twierdzenia i dowody znajdujące się w aktach sprawy (por. art. 211, 376 k.p.c.).

W pewnych sytuacjach sędzia może jednak uznać, że Twoja obecność podczas rozprawy lub posiedzenia jest konieczna. Wówczas zostaniesz wezwany do osobistego stawiennictwa w sądzie (por. art. 208, 216 k.p.c.).

W pewnych sytuacjach Twoje niestawiennictwo może spowodować dla Ciebie negatywne konsekwencje. W związku z tym pamiętaj, że w piśmie procesowym (np. pozwie, wniosku, odpowiedzi na pozew) możesz zażądać przeprowadzenia rozprawy także w przypadku Twojej nieobecności. W takim wypadku Twoja ewentualna nieobecność nie spowoduje dla Ciebie żadnych negatywnych konsekwencji (por. art. 209 k.p.c.).

Przykład: Augustyn obawiał się, że nie będzie mógł być obecny na niektórych rozprawach, w związku z czym umieścił w pozwie następujący wniosek: „Wnoszę o przeprowadzenie rozprawy także pod nieobecność powoda”.

Jakie mogą być skutki mojego niestawiennictwa w sądzie?

Po pierwsze, sąd może zawiesić postępowanie, jeżeli ani Ty, ani Twój przeciwnik nie stawiliście się na rozprawie, zaś ustawa nie przewiduje możliwości prowadzenia postępowania. Ponadto sąd może zawiesić postępowanie, jeżeli będąc powodem nie stawisz się w sądzie i nie zażądałeś rozpoznania sprawy pod swoją nieobecność, zaś pozwany nie zgłosił wniosku o rozpoznanie sprawy (por. art. 177 k.p.c.).

Po drugie, Twoja nieobecność nie będzie przeszkodą do ogłoszenia przez sąd wyroku (por. art. 326 k.p.c.).

Po trzecie, jeśli występujesz w charakterze pozwanego i nie stawisz się na rozprawę albo mimo stawienia się nie bierzesz w niej udziału (czyli np. nie podejmujesz żadnych czynności przed sądem, zachowując się w sposób całkowicie bierny), sąd wyda **wyrok zaoczny**, przyjmując za prawdziwe twierdzenia powoda (chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości lub zostały przytoczone w celu obejścia prawa). Wydanie wyroku zaocznego nie będzie możliwe, gdy zażądałeś przeprowadzenia rozprawy także podczas swojej nieobecności lub składałeś już w sprawie wyjaśnienia ustnie lub na piśmie. Ponadto wyroku zaocznego nie można wydać w postępowaniu nieprocesowym (por. art. 339–340, 513 k.p.c.).

Po czwarte, jeżeli jako strona w postępowaniu dotyczącym spraw matżeńskich (np. o rozwód, separację, unieważnienie małżeństwa) zostaniesz wezwany do osobistego stawiennictwa w sądzie i nie wypelnisz tego obowiązku, sąd może Cię skazać na grzywnę w wysokości do 1000 zł (por. art. 429, 163 k.p.c.).

Co zrobić, jeżeli chciałem uczestniczyć w rozprawie, a nie mogłem z powodu okoliczności ode mnie niezależnych?

Sąd obowiązkowo odroczy rozprawę, jeżeli Twoja nieobecność jest wywołana nadzwyczajnym wydarzeniem lub inną przeszkodą, której nie można przeyciżyć, i to nawet wówczas, gdy złożyłeś wniosek o rozpoznanie sprawy w razie swojej nieobecności.

Powinieneś niezwłocznie poinformować sąd o zaistnieniu nadzwyczajnych okoliczności, które uniemożliwiają Twoje stawienie, aby mogło dojść do odroczenia rozprawy. Przykładowo, jeśli jesteś chory, powinieneś przestać do sądu stosowne zaświadczenie lekarskie wystawione przez lekarza sądowego, po otrzymaniu którego sąd będzie musiał odroczyć rozprawę (por. art. 214, 214¹ k.p.c.).

Czy jako świadek mam obowiązek stawienia się w sądzie?

Tak, jako świadek masz obowiązek stawienia się w sądzie na każde wezwanie. Jeżeli w sposób zawiniony zaniechasz wykonania tego obowiązku, sąd skaze Cię na grzywnę i powtórnie wezwie do stawienia się. Jeżeli po raz kolejny nie wypełnisz swojego obowiązku, zostaniesz ponownie skazany na grzywnę, zaś sąd będzie miał możliwość zarządzenia Twojego przymusowego doprowadzenia do sądu przez policję (por. art. 274 k.p.c.).

Swoją nieobecność możesz usprawiedliwić w ciągu tygodnia od daty doręczenia Ci postanowienia skazującego na grzywnę lub na pierwszym posiedzeniu, na które zostaniesz wezwany. Wówczas sąd zwolni Cię od grzywny lub przymusowego doprowadzenia (por. art. 275 k.p.c.).

5. OBOWIĄZEK DOSTARCZANIA DOWODÓW

Czy w postępowaniu cywilnym mam obowiązek dostarczania dowodów?

Zgodnie z ogólną regułą zawartą w kodeksie cywilnym, ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z tego faktu wywodzi skutki prawne, chyba że sama ustawa przewiduje w tym zakresie wyjątek (por. art. 6 k.c.).

Należy podkreślić, że ustawa co do zasady nie nakłada obowiązku przedstawiania dowodów, jest to jedynie Twoje prawo. Niemniej jednak, jeśli chcesz uzyskać korzystne orzeczenie, zgodnie z rozkładem ciężaru dowodu musisz przedstawić dowody na poparcie swoich twierdzeń, o ile strona przeciwna ich sama nie przyzna w toku postępowania (por. art. 229 k.p.c.).

6. OBOWIĄZEK PONOSZENIA KOSZTÓW PROCESU

Kto ponosi koszty postępowania w postępowaniu procesowym?

W postępowaniu procesowym każda strona zobowiązana jest do ponoszenia kosztów procesu, na które składają się opłaty (np. z tytułu wniesienia środka zaskarżenia) i podlegające zwrotowi wydatki (np. zwrot kosztów podróży). Odrębną kategorię kosztów postępowania stanowi wynagrodzenie pełnomocnika (por. art. 98 k.p.c.).

Ostatecznie o kosztach procesu rozstrzyga sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w danej instancji. Istnieje ogólna zasada, w myśl której strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi poniesione przez niego koszty, które były niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Oznacza to, że w toku procesu każda strona uiszcza opłaty i wydatki we własnym zakresie, natomiast po zakończeniu sprawy strona przegrywająca jest zobowiązana zwrócić poniesione opłaty i wydatki stronie wygrywającej (por. art. 98 k.p.c.).

Od powyższej zasady istnieją liczne wyjątki, warto zatem wspomnieć o kilku najważniejszych. Po pierwsze, sąd przyzna pozwanemu zwrot kosztów postępowania od powoda mimo faktu przegrania sprawy, jeżeli nie dał powodu do wytoczenia sprawy (czyli jeżeli postawa pozwanego wskazywała na to, że powód uzyska zaspokojenie roszczenia bez skierowania sprawy do sądu) lub uznał przy pierwszej czynności procesowej żądanie pozwu (np. gdy pozwany oświadczył przed sądem, że powództwo jest zasadne lub zapłacił należność przed pierwszą rozprawą) (por. art. 101 k.p.c.).

Po drugie, w wypadkach szczególnie uzasadnionych, wynikających np. z trudnej sytuacji życiowej, sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo w ogóle jej nie obciążać kosztami (por. art. 102 k.p.c.).

Po trzecie, jeżeli w toku postępowania doszło do zawarcia ugody, sąd zniesie wzajemnie koszty, czyli każda strona pozostanie przy kosztach poniesionych w związku ze swym udziałem w sprawie, chyba że strony inaczej postanowiły w ugodzie (por. art. 104 k.p.c.).

Kto ponosi koszty postępowania w postępowaniu nieprocesowym?

W postępowaniu nieprocesowym każdy uczestnik postępowania ponosi koszty związane z jego własnym udziałem w sprawie. Oznacza to, że każdy uczestnik ponosi koszty związane z poszczególnymi czynnościami, których dokonał oraz z czynnościami, których dokonał sąd w jego interesie. W przeciwieństwie do postępowania procesowego, co do zasady nie istnieje w postępowaniu nieprocesowym instytucja zwrotu kosztów postępowania między uczestnikami.

Wyjątkowo, sąd może zobowiązać uczestnika postępowania do częściowego lub całkowitego zwrotu kosztów, w związku z różnym stopniem zainteresowania w rozstrzygnięciu sprawy przez poszczególnych uczestników lub ich sprzecznymi interesami (por. art. 520 k.p.c.).

Co to jest opłata i ile wynosi?

Opłacie w postępowaniu cywilnym podlegają pisma, od których ustawa przewiduje jej pobranie. W takim przypadku warunkiem skutecznego złożenia pisma procesowego jest uiszczenie przez stronę opłaty w odpowiedniej wysokości (por. art. 3 u.o.k.s.).

Wyróżniamy trzy rodzaje opłat:

1. **Opłata stosunkowa** – pobierana jest w sprawach o prawa majątkowe od pisma inicjującego postępowanie w danej instancji (np. pozew, apelacja); wynosi ona 5% wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, przy czym minimum 30 zł, a maksimum 100 000 zł; końcówkę opłaty zaokrągla się w górę do pełnego złotego (por. art. 13 u.o.k.s.).

Jeżeli w chwili wszczęcia sprawy nie jest możliwe ustalenie wartości przedmiotu sporu, a tym samym wysokości opłaty stosunkowej, sędzia określi **opłatę tymczasową**, którą jesteś zobowiązany uiszczyć; wynosi ona minimum 30 zł, a maksimum 1000 zł (por. art. 15 u.o.k.s.).

Przykład: Bogumiła zawarła z sąsiadem umowę sprzedaży samochodu, na podstawie której sąsiad zobowiązał się do zapłaty za jej samochód kwoty 20 000 zł. Jeżeli Bogumiła będzie chciała wnieść do sądu pozew o zapłatę ceny pojazdu, to opłata będzie wynosiła 5% z 20 000 zł, czyli 1000 zł.

2. **Opłata stała** – pobierana jest w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie sprawach o prawa majątkowe od pisma inicjującego postępowanie w danej instancji (np. wniosek, apelacja); jest ona jednakowa dla wszystkich spraw z danej kategorii; minimum wynosi ona 30 zł, maksimum 5000 zł (por. art. 12 u.o.k.s.).

Z uwagi na fakt, że w zależności od kategorii spraw różne są wysokości opłaty stałej, zaś możliwości w tym zakresie jest bardzo dużo, powinieneś w punkcie informacyjnym w sądzie zasięgnąć informacji na temat wysokości opłaty stałej w Twojej sprawie.

Przykład: Opłata od wniosku o stwierdzenie nabycia spadku – 50 zł, opłata od pozwu o rozwód – 600 zł, opłata od wniosku o wpis własności w księdze wieczystej – 150 zł.

3. **Opłata podstawowa** – pobierana jest w sprawach, w których ustawa nie przewiduje opłaty stosunkowej ani stałej; wynosi ona 30 zł (por. art. 14 u.o.k.s.).

Przykład: Opłata od apelacji lub zażalenia w sprawie z zakresu prawa pracy, jeśli wartość przedmiotu sporu nie przekracza 50 000 zł.

Co to jest opłata kancelaryjna i ile wynosi?

Jest to opłata pobierana za wydanie z akt sprawy odpisu lub kopii dokumentu.

Za wydanie poświadczanego odpisu, wypisu lub wyciągu, odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem prawomocności, odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności albo zaświadczenia pobierana jest opłata w wysokości 6 zł za każdą stronę.

Za wydanie zwykłej kopii dokumentu z akt sprawy pobierana jest opłata w wysokości 1 zł za każdą stronę.

Czy są sytuacje, gdy nie muszę ponosić kosztów postępowania?

Tak, są sytuacje, w których strona postępowania nie ma obowiązku zapłaty kosztów sądowych. Dotyczy to m.in. strony, która:

- dochodzi ustalenia ojcostwa lub macierzyństwa oraz roszczeń z tym związanych;
- dochodzi alimentów;
- wnosi o uznanie postanowień umownych za niedozwolone;
- została zwolniona przez sąd od kosztów sądowych.

Co mam zrobić, jeśli nie stać mnie na ponoszenie kosztów postępowania?

Jeśli nie stać Cię na ponoszenie kosztów postępowania, możesz złożyć do sądu **wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych**. W wyniku uwzględnienia Twojego wniosku sąd może:

- zwolnić Cię od ponoszenia kosztów sądowych w części – jeżeli jesteś w stanie ponieść tylko część kosztów, zaś pozostałej części nie jesteś w stanie bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny; może to np. polegać na zwolnieniu od określonej kwoty lub opłaty, czy też ułamkowej lub procentowej części kosztów;
- zwolnić Cię w całości od kosztów sądowych – jeżeli nie jesteś w stanie ponieść ich bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

Jak powinien wyglądać wniosek o zwolnienie od kosztów postępowania?

Wniosek o zwolnienie od kosztów postępowania powinien zawierać (por. art. 126 k.p.c., 102 ust. 2, 105 u.o.k.s.):

- tytuł pisma (wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych);
- Twoje dane (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- dane Twojego przeciwnika lub uczestników;
- oznaczenie sądu, do którego pismo wnosisz;
- wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, z zaznaczeniem czy zwolnienie ma nastąpić z całości czy części kosztów;
- oświadczenie, że nie jest się w stanie ponieść kosztów w całości lub części bez uszczerbku dla koniecznego utrzymania siebie i rodziny;
- Twój podpis, ewentualnie podpis Twojego pełnomocnika;
- załączniki.

UWAGA!!! Do wniosku musisz dołączyć oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach, źródłach utrzymania się. Oświadczenie to sporządza się wg ściśle ustalonego wzoru, który otrzymasz w sądzie (por. art. 117 k.p.c., 102 ust. 2 u.o.k.s.).

Wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych możesz również złożyć w sądzie ustnie do protokołu. Niemniej jednak nie zwalania Cię to od sporządzenia powyższego oświadczenia wg ustalonego wzoru.

Pamiętaj, że w postępowaniu wieczystoksięgowym zwolnienie od kosztów sądowych może nastąpić jedynie przed złożeniem wniosku o wpis do księgi wieczystej (por. art. 106 u.o.k.s.).

Czy zwolnienie od kosztów sądowych powoduje, że w przypadku przegranej nie będę musiał zwracać kosztów procesu przeciwnikowi?

Niestety nie, zwolnienie od kosztów sądowych nie będzie Cię zwalniać od obowiązku zwrotu kosztów Twojemu przeciwnikowi, jeżeli przegrasz proces (por. art. 108 u.o.k.s.).

Czy sąd może cofnąć zwolnienie od kosztów sądowych?

Jest to możliwe w przypadku gdy okoliczności, na podstawie których przyznano Ci zwolnienie od kosztów sądowych nie istniały lub przestały istnieć. W takiej sytuacji będziesz zobowiązany do zapłaty wszystkich opłat i wydatków, których do tej pory nie musiałeś uiścić.

Pamiętaj ponadto, że jeżeli uzyskałeś zwolnienie od kosztów na podstawie świadomego podania w sądzie nieprawdziwych informacji sąd może również skazać Cię na grzywnę do wysokości 1000 zł (por. art. 110, 111 u.o.k.s.).

Co to jest zaliczka i jakie są konsekwencje jej nieuiszczenia?

Jeżeli wnosisz o podjęcie przez sąd czynności, która wiąże się z wydatkami (np. wnosisz o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, co jest połączone z zapłatą wynagrodzenia dla biegłego), sąd zobowiąże Cię do zapłaty zaliczki na pokrycie tychże wydatków w wyznaczonym terminie, co do zasady nie dłuższym niż dwa tygodnie. W przypadku nieuiszczenia przez Ciebie zaliczki w wyznaczonym terminie, sąd pominie wnioskowaną przez Ciebie czynność (por. art. 130⁴ k.p.c.).

7. OBOWIĄZEK WYKONANIA ORZECZEŃ SĄDU

WIERZYCIEL

Co mogę uczynić, jeśli osoba, która przegrała proces, nie chce wykonać orzeczenia sądu?

Orzeczenie wydane w postępowaniu cywilnym powinno być wykonane. Jeżeli strona, która przegrała postępowanie, nie chce dobrowolnie zastosować się do treści orzeczenia, możesz wszcząć postępowanie egzekucyjne. Ma ono na celu przymusową realizację praw i obowiązków stron wynikających m.in. z orzeczenia sądu. Prowadzone jest przez komornika sądowego pod nadzorem sądu.

Co powinienem uczynić, aby wszcząć postępowanie egzekucyjne?

Do wszczęcia postępowania egzekucyjnego konieczne jest posiadanie przez Ciebie **tytułu egzekucyjnego**. Tytułem takim jest m.in.: prawomocne orzeczenie sądu, orzeczenie podlegające natychmiastowemu wykonaniu (nawet nieprawomocne), ugoda zawarta przed sądem, prawomocne orzeczenie referendarza sądowego, orzeczenie referendarza sądowego podlegające natychmiastowemu wykonaniu (nawet nieprawomocne), wyrok sądu polubownego lub ugoda zawarta przed takim sądem, ugoda zawarta przed mediatorem (por. art. 777 k.p.c.).

Posiadany tytuł egzekucyjny musisz zamienić w **tytuł wykonawczy**, czyli wystąpić do sądu o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności. Klauzula taka będzie zawierać stwierdzenie i tym samym informację dla komornika, że posiadany przez Ciebie tytuł uprawnia Cię do prowadzenia egzekucji. Posiadany przez Ciebie tytuł egzekucyjny wraz z klauzulą wykonalności będzie nosił miano właśnie tytułu wykonawczego. Dopiero on jest podstawą prowadzenia egzekucji (por. art. 776, 781, 783 k.p.c.).

Jeżeli już posiadasz tytuł wykonawczy, to możesz skierować do sądu lub komornika, stosownie do Twojego wyboru, **wniosek o wszczęcie egzekucji**.

Jak powinien wyglądać wniosek o wszczęcie egzekucji?

Wniosek o wszczęcie egzekucji powinien zawierać (por. art. 126, 797, 799, 1081 k.p.c.):

- tytuł pisma (wniosek o wszczęcie egzekucji);
- Twoje dane (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- dane dłużnika;
- oznaczenie sądu lub komornika, do którego pismo wnosisz;
- wniosek o wszczęcie egzekucji;
- wskazanie świadczenia, które ma być spetnione;

- wskazanie sposobu egzekucji (np. sprzedaż ruchomości, zajęcie wynagrodzenia za pracę, zajęcie środków na rachunku bankowym, sprzedaż nieruchomości; we wniosku możesz wskazać kilka sposobów egzekucji, ale powinieneś wybrać ten najmniej uciążliwy dla dłużnika; sposobu egzekucji nie musisz wskazywać w przypadku egzekucji alimentów);
- Twój podpis, ewentualnie podpis Twojego pełnomocnika;
- załączniki.

Do wniosku musisz dołączyć posiadany przez Ciebie tytuł wykonawczy w oryginale!

DŁUŻNIK

Czy mogę jakoś bronić się przed niesłusznie prowadzonym postępowaniem egzekucyjnym?

Tak, możesz żądać pozbawienia przez sąd tytułu wykonawczego wykonalności (czyli uprawnienia do prowadzenia egzekucji) w drodze tzw. **powództwa opozycyjnego**. Jest ono dopuszczalne, jeżeli:

1. przyczyną zdarzenia, na którym oparto wydanie klauzuli wykonalności;
2. po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło (np. wykonałeś zobowiązanie, dokonałeś potrącenia, zostałeś zwolniony z długu) albo nie może być egzekwowane (np. doszło do przedawnienia roszczenia lub odroczenia spełnienia świadczenia);
3. małżonek, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności z uwagi na tytuł egzekucyjny wydany przeciwko drugiemu z małżonków, wykaże, że egzekwowane świadczenie wierzycielowi nie przysługuje.

Jak powinien wyglądać pozew o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności?

Pozew o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności powinien zawierać (por. art. 126, 187, 843 k.p.c.):

- tytuł pisma (pozew o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności);
- Twoje dane jako powoda (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania);
- dane Twojego przeciwnika – wierzyciela;
- oznaczenie sądu, do którego pismo wnosisz;
- żądanie pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności;
- uzasadnienie, zawierające przytoczenie faktów na poparcie żądania;
- wskazanie wszystkich zarzutów, jakie możesz skierować przeciwko tytułowi wykonawczemu;
- Twój podpis, ewentualnie podpis Twojego pełnomocnika;
- załączniki.

Wzór nr 1 – pozew

Gdańsk, dnia 1 czerwca 2009 r.

Powód:

Robert Kowalski
ul. Nowa 45
80-045 Gdańsk

Sąd Rejonowy w Gdańsku
Wydział I Cywilny
ul. Pomorska 68
80-120 Gdańsk

Pozwany:

Wojciech Nowak
ul. Równa 23
80-100 Gdańsk

Wartość przedmiotu sporu: 15 000 zł

Pozew o zapłatę

Wnoszę o:

- zasądzenie od pozwanego Wojciecha Nowaka na rzecz powoda Roberta Kowalskiego kwoty 15 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty;
- przeprowadzenie rozprawy pod nieobecność powoda;
- zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania.

Uzasadnienie

Powód Robert Kowalski zawarł z pozwanym Wojciechem Nowakiem umowę najmu lokalu mieszkalnego na czas określony, na podstawie której strony ustaliły wysokość czynszu na kwotę 1500 zł miesięcznie. Umowa wygasta z dniem 31 grudnia 2007 roku (dowód: umowa najmu).

Pomimo wygaśnięcia stosunku najmu, pozwany zamieszkiwał w przedmiotowym lokalu przez kolejnych 10 miesięcy, do dnia 31 października 2008 roku. Z tytułu bezumownego korzystania z lokalu nie została zapłacona przez pozwanego żadna suma pieniężna (dowód: przesłuchanie stron).

Pismem z dnia 15 listopada 2008 roku powód wezwał pozwanego do dobrowolnej zapłaty kwoty 15 000 zł, stanowiącej opłatę za bezumowne korzystanie z lokalu za okres 10 miesięcy. Pomimo wezwania, pozwany do dnia dzisiejszego nie uiścił należnej kwoty (dowód: pismo z 15 listopada 2008 roku, przesłuchanie stron).

Wobec przedstawionych okoliczności faktycznych nie budzi wątpliwości, że żądanie pozwu jest uzasadnione, w związku z czym wnoszę jak na wstępie.

Wojciech Nowak
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis pozwu
- dowód uiszczenia opłaty
- umowa najmu

Wzór nr 2 – wniosek

Lublin, dnia 1 czerwca 2009 r.

Wnioskodawca:

Michał Dębski
ul. Narutowicza 116/8
20-004 Lublin

Sąd Rejonowy w Lublinie

Wydział I Cywilny
ul. Niska 8
20-163 Lublin

Uczestnik:

Łucja Dębska
ul. Narutowicza 116/8
20-004 Lublin

Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku

Wnoszę o stwierdzenie, że spadek po Stanisławie Dębskim, zmarłym 15 marca 2008 r. w Lublinie, ostatnio zamieszkałym w Lublinie, przy ul. Narutowicza 116/8, nabyli na podstawie ustawy: Michał Dębski – syn spadkodawcy i Łucja Dębska – córka spadkodawcy, w częściach równych, po 1/2 części spadku każdy.

Uzasadnienie

Spadkodawca Stanisław Dębski, ostatnio zamieszkały w Lublinie, przy ul. Narutowicza 116/8, zmarł w Lublinie dnia 15 marca 2008 r. (dowód: skrócony odpis aktu zgonu Stanisława Dębskiego).

Spadkodawca nie pozostawił testamentu, w związku z tym doszło do dziedziczenia ustawowego w częściach równych przez dwójkę jego dzieci: Michała Dębskiego i Łucję Dębską (dowody: skrócone odpisy aktów urodzenia wnioskodawcy i uczestniczki).

Spadek został przyjęty wprost w związku z brakiem oświadczeń spadkobierców w tym zakresie w okresie 6 miesięcy od dnia, w którym się dowiedzieli o śmierci spadkodawcy. Ponieważ innych spadkobierców ustawowych nie ma, wnoszę o stwierdzenie nabycia spadku jak wyżej.

Michał Dębski
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis wniosku
- skrócony odpis aktu zgonu
- skrócony odpis aktu urodzenia wnioskodawcy
- skrócony odpis aktu urodzenia uczestniczki
- dowód uiszczenia opłaty

Wzór nr 3 – apelacja

Katowice, dnia 1 czerwca 2009 r.

Powód:

Marian Kowalski
ul. Sienkiewicza 18
40-015 Katowice

Sąd Okręgowy w Katowicach
Wydział II Cywilny – Odwoławczy
ul. Długa 11
40-126 Katowice

za pośrednictwem

Pozwany:

Michał Dębski
ul. Leśna 138
40-110 Katowice

Sądu Rejonowego w Katowicach
Wydział I Cywilny
ul. Długa 10
40-126 Katowice

Sygn. akt: I C 315/08

Wartość przedmiotu zaskarżenia: 12 125 zł

Apelacja pozwanego od wyroku z dnia 4 maja 2009 roku

Na podstawie art. 367 § 1 k.p.c. zaskarżam w całości wyrok Sądu Rejonowego w Katowicach z dnia 5 maja 2009 r., sygn. akt I C 315/08, doręczony mi wraz z uzasadnieniem dnia 20 maja 2009 r., na mocy którego została zasądzona ode mnie kwota 12 125 zł tytułem odszkodowania.

Powyższemu wyrokowi zarzucam naruszenie przepisów postępowania, poprzez pominięcie przez sąd zgłaszanych przeze mnie wniosków dowodowych i tym samym błędne ustalenie stanu faktycznego.

W związku z powyższym wnoszę o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia.

Uzasadnienie

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Katowicach z dnia 5 maja 2009 r., sygn. akt I C 315/08, została zasądzona ode mnie na rzecz powoda kwota 12 125 zł tytułem odszkodowania. Byłem sprawcą wypadku samochodowego, w którym powód został poszkodowany.

Sąd ustalił rodzaj uszczerbku na zdrowiu u powoda i tym samym wysokość szkody wyłącznie w oparciu o dokumenty dostarczone przez powoda. Nie zostało zweryfikowane przez biegłego lekarza, które z dolegliwości udokumentowanych przez powoda w rzeczywistości pozostają w związku z wypadkiem, a które wystąpiły u powoda z innych przyczyn, mimo podnoszonych przeze mnie zarzutów w tym zakresie. Ponadto sąd oddalił mój wniosek dowodowy o powołanie biegłego na powyższą okoliczność. Biegły – zgodnie z moim wnioskiem – miał również ustalić stopień doznanego uszczerbku, co moim zdaniem również jest istotne dla ustalenia wysokości odszkodowania.

W związku z powyższym, z uwagi na fakt, że wysokość odszkodowania została ustalona przez Sąd katowickie arbitralnie, zaś w toku postępowania nie zostały przeprowadzone istotne dowody zawnioskowane przez strony, wnoszę jak na wstępie.

Marian Kowalski
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis apelacji
- dowód uiszczenia opłaty

Wzór nr 4 – zażalenie

Katowice, dnia 1 czerwca 2009 r.

Powód:

Marian Kowalski
ul. Sienkiewicza 18
40-015 Katowice

Sąd Okręgowy w Katowicach
Wydział II Cywilny – Odwoławczy
ul. Długa 11
40-126 Katowice

za pośrednictwem

Pozwany:

Michał Dębski
ul. Leśna 138
40-110 Katowice

Sądu Rejonowego w Katowicach
Wydział I Cywilny
ul. Długa 10
40-126 Katowice

Sygn. akt: I C 267/09

Zażalenie powoda na zarządzenie o zwrocie pozwu

Na podstawie art. 394 § 1 pkt 1 k.p.c. zaskarżam zarządzenie Przewodniczącego Sądu z dnia 23 maja 2009 r., sygn. akt I C 267/09, doręczone mi dnia 26 maja 2009 r. w przedmiocie zwrotu pozwu i wnoszę o uchylenie zaskarżonego zarządzenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia.

Uzasadnienie

Zarządzeniem Przewodniczącego Sądu z dnia 23 maja 2009 r., sygn. akt I C 267/09, doręczonym mi dnia 26 maja 2009 r., zwrócono mi pozew o zapłatę przeciwko Michałowi Dębskiemu.

Dnia 15 maja 2009 r. zostałem wezwany przez Przewodniczącego do uzupełnienia pozwu z powodu niezachowania braków formalnych w postaci podania wartości przedmiotu sporu, w terminie 7 dni od daty otrzymania wezwania, pod rygorem jego zwrócenia. Ponieważ uważałem, że wezwanie jest pomyłką i moje pismo nie zawiera żadnych braków, nie wysłałem do sądu żadnego pisma.

Przewodniczący decydując o zwrocie pozwu, swoje zarządzenie uzasadnił tym, że w pozwie nie oznaczyłem wartości przedmiotu sporu. Ponieważ jednak przedmiotem sprawy jest kwota pieniężna (zwrócony pozew jest pozwem o zapłatę), ustawa zwalnia w tym wypadku od wymogu oznaczenia wartości przedmiotu sporu, zgodnie z brzmieniem art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.

W związku z tym pozew nie zawiera braków formalnych i brak jest podstaw do jego zwrotu.

Marian Kowalski
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis zażalenia
- dowód uiszczenia opłaty

Wzór nr 5 – sprzeciw od nakazu zapłaty

Olsztyn, dnia 1 czerwca 2009 r.

Powód:

Dorota Krawczyk
ul. Miła 156
10-900 Olsztyn

Sąd Rejonowy w Olsztynie

Wydział I Cywilny
ul. Pomorska 15
10-910 Olsztyn

Pozwana:

Marianna Kowalska
ul. Dobra 17a
10-900 Olsztyn

Sygn. akt: I Nc 124/09

Wartość przedmiotu zaskarżenia: 15 000 zł

Sprzeciw pozwanej od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym

Na podstawie art. 503 k.p.c. zgłaszam sprzeciw od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy w Olsztynie, Wydział I Cywilny, z dnia 22 maja 2009 r., doręczonego mi dnia 27 maja 2009 r., sygn. akt I Nc 124/09.

Wnoszę o:

- oddalenie powództwa w całości;
- przeprowadzenie rozprawy pod nieobecność pozwanej;
- zasądzenie od powoda na moją rzecz kosztów procesu.

Ponadto wnoszę o wezwanie na rozprawę oraz przesłuchanie świadków: Marii i Władysława Krawczyk, zamieszkałych przy ul. Miłej 156 w Olsztynie.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w Olsztynie, Wydział I Cywilny, nakazem zapłaty z dnia 22 maja 2009 r., doręczonym mi dnia 27 maja 2009 r., sygn. akt I Nc 124/09, nakazał mi zapłatę na rzecz powódki kwoty 15 000 zł wraz z odsetkami od dnia 20 marca 2009 roku do dnia zapłaty oraz kosztów postępowania.

Dnia 20 marca 2009 r. zawarłam z powódką umowę, na mocy której powódka zobowiązała się do uszycia dla mnie 5 sukien ślubnych za kwotę 15 000 zł. Zgodnie z treścią umowy, zapłata za suknie miała nastąpić w całości po ich wykonaniu, w momencie odbioru sukni od powódki. Termin wykonania sukni oznaczono w umowie na dzień 5 kwietnia 2009 r. (dowód: umowa o dzieło).

W oznaczonym w umowie terminie suknie nie były gotowe do odbioru (dowód: zeznania świadków: Marii i Władysława Krawczyk, zamieszkałych przy ul. Miłej 156 w Olsztynie). Ponieważ dzieło nie zostało wykonane do chwili obecnej, roszczenie powódki o zapłatę jest przedwczesne i wnoszę o jego oddalenie w całości.

W związku z tym wnoszę jak na wstępie.

Marianna Kowalska
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis sprzeciwu
- umowa o dzieło wraz z jej odpisem
- dowód opłaty wniesionej za sprzeciw

Wzór nr 6 – sprzeciw od wyroku zaocznego

Szczecin, 1 czerwca 2009 r.

Powód:

Dorota Krawczyk
ul. Lawendowa 156
70-017 Szczecin

Sąd Rejonowy w Szczecinie

Wydział I Cywilny
ul. Kręta 22
70-019 Szczecin

Pozwany:

Fryderyk Lipski
ul. Oliwkowa 12a
70-018 Szczecin
Sygn. akt: I C 219/09

Wartość przedmiotu zaskarżenia: 15 000 zł

Sprzeciw pozwanego od wyroku zaocznego

Na podstawie art. 344 § 1 k.p.c. składam sprzeciw od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w Szczecinie, Wydział I Cywilny, z dnia 5 maja 2009 r., doręczonego mi dnia 25 maja 2009 r., sygn. akt I C 219/09, i wnoszę o:

- uchylenie wyroku zaocznego;
- oddalenie powództwa w całości;
- przeprowadzenie rozprawy pod nieobecność pozwanego;
- zasądzenie od powoda na moją rzecz kosztów sądowych według norm przepisanych;
- zwolnienie mnie od ponoszenia kosztów rozprawy zaocznej i sprzeciwu.

Uzasadnienie

Dnia 5 maja 2009 r. w Sądzie Rejonowym w Szczecinie, Wydział I Cywilny, odbyła się rozprawa, podczas której wydano wyrok zaoczny zasądający ode mnie na rzecz powódki Doroty Krawczyk kwotę 15 000 zł z tytułu umowy sprzedaży samochodu osobowego, zawartej w dniu 15 listopada 2008 r. w Szczecinie między mną a powódką. Kwotę powyższą zasądono wraz z ustawowymi odsetkami oraz kosztami postępowania.

Zgodnie z ustaleniami poczynionymi z powódką po zawarciu umowy, kwota 15 000 zł miała zostać spłacona w trzech ratach po 5000 zł każda, płatnych odpowiednio do dnia: 15 grudnia 2008 r., 15 stycznia i 15 lutego 2009 r. (dowód: umowa sprzedaży samochodu). Raty miały być wpłacane na konto bankowe męża powódki, Zbigniewa Krawczyka (dowód: umowa sprzedaży samochodu). Wszystkie raty zostały przeze mnie wpłacone terminowo, na wskazany przez powódkę numer konta (dowody: polecenia przelewów bankowych). W związku z tym w chwili wniesienia pozwu roszczenie powódki zostało już zaspokojone. Dlatego powództwo uznaję za nieuzasadnione, wnoszę o uchylenie wyroku zaocznego oraz oddalenie powództwa w całości.

Wyrok Sądu Rejonowego w Szczecinie został wydany podczas mojej nieobecności na rozprawie. O rozprawie zostałem zawiadomiony, jednakże nie uczestniczyłem w niej w związku z nagłym pogorszeniem się mojego stanu zdrowia. Dnia 3 maja 2009 r. straciłem przytomność i trafiłem do Szpitala Rejonowego w Szczecinie z podejrzeniem udaru mózgu. Przez 3 dni byłem nieprzytomny, a ze szpitala zostałem wypisany dopiero 13 maja 2009 r. (dowód: karty leczenia szpitalnego oraz wypis ze szpitala). Dlatego wnoszę o uznanie mojej nieobecności za niezawinioną i na podstawie art. 348 k.p.c. zwolnienie mnie od kosztów rozprawy zaocznej i sprzeciwu.

Fryderyk Lipski
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis sprzeciwu
- umowa sprzedaży samochodu wraz z jej odpisem
- polecenia przelewów bankowych wraz z ich odpisami
- karta leczenia szpitalnego i wypis ze szpitala wraz z ich odpisami
- dowód uiszczenia opłaty od sprzeciwu

Wzór nr 7 – wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu

Rzeszów, dnia 1 czerwca 2009 r.

Janina Kowalska
ul. Żeromskiego 12
35-010 Rzeszów

Sąd Rejonowy w Rzeszowie
Wydział III Rodzinny i Nieletnich
ul. Konopnickiej 12
35-001 Rzeszów

Sygn. akt: I RC 27/09

Wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu

Na podstawie art. 117 k.p.c. wnoszę o ustanowienie dla mnie pełnomocnika z urzędu do postępowania w sprawie o zasądzenie alimentów na moją rzecz od mojego męża, Zbigniewa Kowalskiego.

Uzasadnienie

Przed Sądem Rejonowym w Rzeszowie toczy się sprawa o zasądzenie alimentów od mojego męża, Zbigniewa Kowalskiego. W sprawie tej jestem stroną powodową.

Jestem osobą bezrobotną. Odmówiono mi prawa do przyznania prawa do zasiłku dla bezrobotnych. Nie mam innego źródła dochodów, oszczędności, nie korzystam również z pomocy innych osób i instytucji. Aktualnie mieszkam z matką, na której utrzymaniu pozostaję. Oprócz tego jestem przewlekłe chora – mam problemy z kręgosłupem, a koszty leczenia, które z tego tytułu muszę ponosić, sięgają nawet 200 zł miesięcznie. Obecnie moja sytuacja materialna jest tak ciężka, że nie jestem w stanie ponieść kosztów wyznaczenia pełnomocnika z wyboru bez uszczerbku dla swojego utrzymania.

W związku z tym wnoszę o ustanowienie dla mnie pełnomocnika z urzędu w prowadzonym postępowaniu.

Janina Kowalska
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis wniosku
- decyzja Prezydenta Miasta Rzeszowa o uznaniu za osobę bezrobotną
- decyzja Prezydenta Miasta Rzeszowa o odmowie przyznania prawa do zasiłku dla bezrobotnych
- oświadczenie o stanie rodzinnym, majątkowym, dochodach i źródłach utrzymania

Wzór nr 8 – wniosek o zavezwanie do próby ugodowej

Łódź, dnia 1 czerwca 2009 r.

Wnioskodawca:

Dorota Krawczyk
ul. Miła 156
10-900 Łódź

Sąd Rejonowy w Łodzi

Wydział I Cywilny
ul. Pomorska 15
10-910 Łódź

Przeciwnik:

Marianna Kowalska
ul. Dobra 17a
10-900 Łódź

Wniosek o zavezwanie do próby ugodowej w sprawie zapłaty z tytułu umowy o dzieło

Wnoszę o zavezwanie Marianny Kowalskiej do próby ugodowej w sprawie zapłaty z tytułu zawartej umowy o dzieło oraz wyznaczenie w tym celu posiedzenia sądowego.

Uzasadnienie

Dnia 20 kwietnia 2009 r. zawarłam z Marianną Kowalską umowę, w której zobowiązałam się do uszycia dla niej sukni ślubnej za kwotę 1500 zł. Zgodnie z treścią umowy, zapłata za suknię miała nastąpić w całości po jej wykonaniu, w momencie odbioru sukni przez Mariannę Kowalską. Termin wykonania sukni oznaczono w umowie na dzień 5 maja 2009 r. (dowód: umowa o dzieło).

W oznaczonym w umowie terminie suknia była gotowa do odbioru. Pomimo tego, Marianna Kowalska nie zgłosiła się po jej odbiór ani nie uiściła umówionej zapłaty. Ponieważ uważam swoje roszczenie za zasadne, zamierzam dochodzić go na drodze postępowania cywilnego.

Jednak zanim wystąpię na drogę sądową, chciałabym rozstrzygnąć zaistniały spór na drodze ugodowej.

Dorota Krawczyk
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis wniosku
- dowód wniesienia opłaty od wniosku
- umowa o dzieło

Wzór nr 9 – wniosek o przywrócenie terminu

Wrocław, dnia 1 czerwca 2009 r.

Augustyn Brzozowski
ul. Kottłątaja 124/5
50-100 Wrocław

Sąd Rejonowy we Wrocławiu
Wydział I Cywilny
ul. Pitsudskiego 10
50-010 Wrocław

Sygn. akt: I C 560/08

Wniosek o przywrócenie terminu zawitego do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku

Na podstawie art. 168 § 1 k.p.c. wnoszę o przywrócenie terminu zawitego do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego we Wrocławiu, Wydziału I Cywilnego z dnia 15 maja 2009 r., sygn. akt I C 560/08.

Ponadto, wnoszę o sporządzenie na piśmie i doręczenie mi uzasadnienia tego wyroku.

Uzasadnienie

Dnia 15 maja 2009 r. Sąd Rejonowy we Wrocławiu, Wydział I Cywilny wyrokiem oddalił moje powództwo. Termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie uzasadnienia wyroku upłynął 22 maja 2009 r.

Z przyczyn niezawinionych przeze mnie nie mogłem złożyć wniosku w terminie. W nocy 21 maja trafiłem do szpitala po wypadku samochodowym, którego byłem ofiarą. Zostałem potrącony przez samochód osobowy, w wyniku czego doznałem rozległych obrażeń narządów wewnętrznych. Po wypadku pozostawałem nieprzytomny przez 4 dni, przebywałem na oddziale intensywnej opieki medycznej. Przytomność odzyskałem 25 maja. W związku z opisanym zdarzeniem losowym nie było możliwe złożenie wniosku w terminie.

Augustyn Brzozowski
(własnoręczny podpis)

Załączniki:

- odpis wniosku
- karta leczenia szpitalnego i wypis ze szpitala

UWAGA! W praktyce sądowej czynność procesowa, której dotyczy wniosek o przywrócenie terminu do jej dokonania, objęta jest osobnym pismem procesowym. W związku z tym w prezentowanym przykładzie do wniosku o przywrócenie terminu należałoby dołączyć odrębne pismo, stanowiące wniosek o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku.

SKRÓTY

- Konstytucja** – Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.
- EKPCz** – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r., Dz. U. 1998 r. Nr 147 poz. 962 z późn. zm.
- k.c.** – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz. U. 1964 r. Nr 16 poz. 93 z późn. zm.
- k.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz. U. 1997 r. Nr 88 poz. 553 z późn. zm.
- k.k.s.** – ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy, Dz. U. 2007 r. Nr 111 poz. 765 z późn. zm.
- k.k.w.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, Dz. U. 1997 r. Nr 90 poz. 557 z późn. zm.
- k.p.a.** – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, Dz. U. 2000 r. Nr 98 poz. 1071
- k.p.c.** – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. 1964 r. Nr 43 poz. 296 z późn. zm.
- k.p.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, Dz. U. 1997 r. Nr 89 poz. 555
- k.p.w.** – ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, Dz. U. 2008 r. Nr 133 poz. 848
- k.w.** – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, Dz. U. 2007 r. Nr 109 poz. 756 z późn. zm.
- p.s.a.** – ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Dz. U. 2002 r. Nr 153 poz. 1270 z późn. zm.
- p.s.w.** – ustawa z dnia 2 października 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych, Dz. U. 1997 r. Nr 117 poz. 753
- r.w.o.p.** – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 maja 2003 r. w sprawie wysokości zryczałtowanej równowartości wydatków w sprawach z oskarżenia prywatnego, Dz. U. 2003 r. Nr 104 poz. 980
- TKU** – ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, Dz. U. 1997 r. Nr 102 poz. 643 z późn. zm.
- TWE** – Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską, Dz. U. 2004 r. Nr 90 poz. 864/2
- u.K.R.S.** – ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz. U. 1997 r. Nr 12 poz. 769 z późn. zm.
- u.o.k.** – ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw umyślnych, Dz. U. 2005 r. Nr 169 poz. 1415 z późn. zm.
- u.o.k.s.** – ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz. U. 2005 r. Nr 167 poz. 1398 z późn. zm.
- u.o.s.k.** – ustawa z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych, Dz. U. 1983 r. Nr 49 poz. 223 z późn. zm.
- u.o.s.n.p.** – ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, Dz. U. 2004 r. Nr 179 poz. 1843 z późn. zm.
- u.p.** – ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze, Dz. U. 1985 r. Nr 31 poz. 138
- u.s.a.** – ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych, Dz. U. 2002 r. Nr 153 poz. 1269 z późn. zm.
- u.S.N.** – ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, Dz. U. 2002 r. Nr 240 poz. 2052 z późn. zm.
- u.s.p.** – ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz. U. 2001 r. Nr 98 poz. 1070 z późn. zm.

Wydawca:
Ministerstwo Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa
e-mail: uddws@ms.gov.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

